Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, [Бу]РЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

[19]21 оной ... гарана | № 196 (16419) | 1983 оной августын 26, пятница | Сэн 3 мүнгэн.

«КАПИТАЛАЙ» ТҮҮХЫН ОЧЕРКНУУД

«К. Марксын «Капиталай» түүхын очеркнууд» гэһэн суглуулбари хэблэгдэн гараба. Тэрэнэй статьянууд дотор научна коммунизмын үндэһэ һуури табигшын XIX зуун жэлэй 40—70-аад онуудта хабаатай экономикын асуудалнуудаар гар бэшэгүүд шэнжэлэгдэнэ.

Үнгэрһэн зуун жэлэй 40—90-ээд онуудта марксизмын экономическа һургаалай бүридхэгдэһэн ба дэлгэрүүлэгдэһэн түүхын зарим асуудалнууд ном дотор хаража үзэгдэнэ. Россида «Капиталые» оршуулжа, хэблэһэн тушаа ородой түрүү үзэлтэй эрдэмтэд болон ниитын ажал ябуулагшадай— Марксын ба Энгельсэй үеын хүнүүдэй, корреспондентнүүдэй бэшэгүүдэй суглуулбари тусхай бүлэгтэ түрүүшынхеэ хэблэгдэнэ.

Политическэ литературын хэблэлээр ном бэрлагдан гараа юм.

(ТАСС).

[ПАР]ТОРГАНИЗАЦИНУУДАЙ [Т]ОСООН БА ҺУНГАЛТА

...[Ус]тавай ёһоор, республикын ...[орга]низацинуудта тоосоото һун... эхилбэ. Мүнөө энэ хэ... бүлэгүүдтэ ябуулагдажа ...[бай]һеегүй эхин болон цеховэ ...[организаци]нуудай бюро, 2—3 жэ... партийна комитедүүд ...дайнгаа үмэнэ тоосохо

...[т]алаар КПСС-эй ЦК тоготоол ... болон һунгалта хадаа пар... [эмхи]дые саашадань бэхижүүл... [нэгэ]рөй демократи хүгжөөхэ, ...[орга]низацинуудай ябуулдаг эм... [политическ]эй үзэл сурталай хүдэлмэ... ...-экономическа дэбжэлтые ...[хү]тэлбэрилгын арга дүр... ...улан һайжаруулха, совет ...[ажа]байдалда КПСС-эй дүүр... ...[ха]лхы үүргые дээшэлүүл... ...[ха]нгаха зэргэтэй гэжэ тэрэ ...[за]агдана.

...[т]эрэ коммунистнууд КПСС... ...[урга]дын хараалһан зорилго... ...[о]э хоолой, Элшэ хүсэнэй ...[у]дые, партиин ЦК-гай но... ...[198]2 он), июниин (1983 он) ...[п]ленумэй шиидхэбэринүүдые бэе... ...[п]арторганизацинуудай, тэ... ...[хүтэлбэ]рилхы органуудай ажал ...[хаба]атай асуудалнуудые зо... ...[ту]лэйгоор, шүүмжэлхы удха... ...[бай]хаэ уялгатай болоно.

...[производ]ительностьда, капитальна ба... хүдөө ажахыда болон бу... ...[газар]нуудта хэгдэһэн хүдэлмэ... ...[у]дта сэхэ шууд сэгнэлтэ үгэ... ...[тэ]эй түсэб дүүргэлгээр гээг... ...[ба]йй участогуудта гол анха... ...[х]а, суглараһан алибаа үри ...[хүр]гэхэ бодото хэмжээнүүдые то... ...[ото]гтэй. Экономическа гол ...[х]үйлагдажа байгаа һайн ...[ту]йлалтые саашадаа улам ...[бэ]болтохын тула ажалша кол... ... район болон город бүхэн ...[у]рдахи зорилгонуудые то... ...[ха]ралха уялгатай байһаниинь

...[б]элдэжэ байха үедөө үй... ...[эх]э ёһотой гурим тогтоохо, ...[бү]тээгдэхүүнэй хэмжээе эрид ахимаар ...[наре]э шууд дээшэлүүлхэ, про... ...[өр]тынь үнэ сэн хямдаруулха, ...[һ]айжаруулха, хэлсээнэй ба за... ...[п]родукци бэлэн болгохо ту... ...[хэр]эй заабариин бодото дээрээ ...[бэ]эбэ байһые элирхэйлхэ шу... ...[ху]дэм, техникын туйлал... ...[ү]йлэдбэридэ нэбтэрүүлхэ. ...[ба] болон ажалай хүсые арь... ...[ба]лис мүрысөөнэй аша үрые ..., арадай үргэн хэрэглэлэй ..., ажаһуудалай хэрэглэмжэ ...[ша]нар һайжаруулха асуудал... ...[ха]ралаа онсо хандуулалтай. ...[дутагдал]нуудые элирүүлхэтээ хам... ...[ус]адалаа эрид гуримшуулхы... ...[н]алгата нюурнуудта комму... ...[ша]нга эрилтэ табиха байһа...

...[х]ыш хүдэлмэрилэгшэд эдэ ...[урь]дэошье, харюусалгатайшье ...[ас]е шиидхэжэ байна. Эгээл ...[ша]даа тэжээл бэлэдхэлгэ, урга... ...[х]у бэлдэлгэ болоно. Эдэ хү... ...[ду]рэ дүнгүүдһээ ерэхэ жэ... ...[уя]лдыдаха байна бшуу. Хү... ...[ү]йлэдбэриин хүгжэлтые хур... ...[эко]номическа ашаг үрые ур... ...[ха]нууд хүдөөгэй коммунист... ...[су]глаанууд болон конференци... ...[ү]ргэнөөр харагдаха байһа... ... Гэхэтэй хамта газар та... ...[ба]ригчна үндэһэ һууритай гу... ...[ху]дөө ажахын тоосооной подряд ..., тосхонуудай социальна хүг... ...[ху]дөө ажахын бүхы продукт... ..., гүрэндэ худалдаха түсэб ...[дүү]рүүлхэ тухай асуудалнууд ...[хэлэ]лсэл соо, тэрэниие зүбшэл... ...[су]глаашадай үгэ соо тодорхой... ...[ба]йхэ бэзэ гэжэ найдагдана.

... совхозуудые, предприя... ...[жэ]хэ зургаануудые, тэрэшэлэн ...[за]абариин ажахые хүгжөөхэ ... ба правительствын абаһан ...[шиидхэбэри]ые дүүргэхэ талаар нютагай ...[я]бүулжа байгаа хүдэлмэридэ ...[бо]дотоор хандаха зэргэтэйбди. ...[хү]дөөдэхи шэнэ орган боло... ...[про]мышленна нэгэдэлнүүдые ...[та]лаар хүтэлбэрилгын асуу... ...[үргэ]нөөр зүбшэгдэхэ байна. Кол... ... совхозуудай хүтэлбэрилхы ..., мэргэжэлтэдтэй ябуулдаг ...[хү]дэлмэрые наринаар шэнжэлэлтэй.

... ЦК-гай июниин (1983 он) ...[Пленумэй шиидхэбэр]иилтэтэй зохилдуулан, үзэл ...[хү]мүүжүүлгын, пропагандист... ...[ажал]лгын асуудалнууд ажахын ...[ажа]лтай холбоотойгоор суглаанууд ...[дээ]рэ хэлсэгдэхэ зэргэтэй. Энэ ... партийно-эмхидхэлэй, соци... ...[эко]номическа ажал ябуулгатай та... ...[эр]э эрхилхэ гээшэ бүхы пар... ...[ту]хэнэй хэрэг мүн. Тиихэ зуу... ...[ажал]лагшадэй ажалшадай үмэнэ үгэ хэлэлгэ, хэлэһэн үгэ хэрэг хоёрой найдамтай холбоо тогтоолго хадаа уялгата зүйл гэжэ мэдэрхэ шухала. Хурса асуудалнуудһаа тунхарихагүй гэһэн партиин эрилтэ хадаа имагтал тэдэниие хүн зондо ойлгуулха бэшэ, харин элирүүлэгдэһэн дутагдалнуудые усадхаха бодото хэмжээнүүдые абаха, дурадхалнуудые хүсэндэнь хүргэхэ гэһэн удхатай бшуу.

Совет хүнүүдые, илангаяа залуушуулые патриотическа ба интернациональна үзэл бодолтойгоор хүмүүжүүлхэ хүдэлмэриие һайжаруулха хэрэгтэ суглаанууд болон конференцинүүд ехэ нүлөө үзүүлхэ зэргэтэй. Буржуазна үзэл бодолтой манай ажабайдалда хархис бодол, зан заншал идхаха һэдэлгэтэй, хулгайлха, эдилгэ абаха, архидаха болон бусад харша ябадалтай тэмсэлые эдэбхижүүлхэ эрилтэ табигдана.

Партийно-эмхидхэлэй хүдэлмэри тушаа тоосооото элидхэлнүүд коммунистнуудай үгэнүүд соо урданайхи шэнги ехэ анхарал хандуулагдаха байһаниинь мэдээжэ. Партийна һунгагдамал органуудай политическэ хүтэлбэриин хэмжээе, тэдэнэй хүдэлмэриин онол болон дүршэлые нарижуулха, гүнзэгыгөөр, алишье талаһаань һайжаруулха арга боломжо тоосоото һунгалтын суглаанууд олгохо байна гээшэ. Ушар тиимэһээ партийна комитедүүд янза бүриин зүблөө, заседани үлүү олоор үнгэргэлгэдэ эсэс табихын, эмхидхэлэйнгээ бүхы ажал ябуулгые партиин доодо шатануудта, ажалша коллективүүдтэ зорюулхын тула оролдохо байна. Кадрнуудые шэлэн олохо, тааруугаар хубаарилан табиха, хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри, абтаһан шиидхэбэринүүдэй дүүргэлтые хиналгые эмхидхэхэ асуудалнууд тухай ехэ хөөрэлдөөн болохо зэргэтэй гэжэ һанагдана.

Суглаанууд болон конференцинүүд партийна, гүрэнэй, ажалай журам бэхижүүлхэ, хуули ёһо сахиха, ниитэ гүрэнэй хэрэгэй түлөө хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалга дээшэлүүлхэ хэрэгтэ нүлөөлхы үүргэ дүүргэхэ байһаниинь дамжаггүй. Хүтэлбэрилхы органууд, партийна организацинууд хадаа хүнүүдэй эрилтэнүүдые шиидхэлтэ хадаа түрүүшын ээлжээндэ бүтээхэ хэрэг гэжэ мэдэрхэ ёһотой.

Ажалша коллективүүдэй ударидахы хүсэн, политическэ хүтэлбэрилэгшэ болохо партийна эхин организацинуудай үүргые дээшэлүүлхэ асуудалда тоосоон ба һунгалтын үедэ анхаралаа онсо хандуулмаар. Захиргаанай ажал ябуулгые хинаха эрхэеэ партийна эхин организацинуудай хэр зэргэ дүүргэжэ байһан тухай дэлгэрэнгыгээр хөөрэлдэмөөр хаш.

Партиин зэргые ургуулан, бэхижүүлэн бүридүүлгэ, залуу коммунистнуудые үзэл сурталай, политическэ талаар хүмүүжүүлгэ, партийна хүсые тааруугаар хубаарилан табилга (илангаяа фермэнүүд, бригаданууд дээрэ, гээгдэлдэ ороһон участогуудта) гэхэ мэтын парти доторой шухала асуудалнууд үргэнөөр зүбшэгдэхэ ёһотой.

Коммунистнуудай түрүү зэргэдэ ябаха үүргые дээшэлүүлхэ тухай хөөрэлдэхэдөө, түбхын түрүүндэ партиин гэшүүн болон кандидат бүхэнэй, илангаяа хүтэлбэрилэгшэдэй зан заншалай шэнжэ шанарые хараада абаха эрилтэ табигдана. КПСС-эй Уставай эрилтэнүүдһээ хадуурагшад тушаа шангаар хөөрэлдөөгүйдэ аргагүй.

Тоосоото һунгалтын суглаанда һайнаар бэлдэхэ, тэрэниие эмхитэйгээр үнгэргэхэ, тэрэнэй хүдэлмэридэ коммунистнуудай эдэбхитэйгээр хабаадалсаха эрхэ нүхэсэл тогтоохо гээшэ баһа нэгэ шухала хэрэг болоно. Тобшолходо, суглаан бүхэн хамтаараа зүбшэн хэлсэлгын, бодомжолгын ёһотой жэшээ болохо зэргэтэй байһаниинь элитэ ааб даа. Партийна ажабайдалай ленинскэ ёһо гурим. КПСС-эй Уставай эрилтэнүүд тоосоото һунгалтын суглаанай үндэһэ һууринь болоно бшуу.

Үшөө нэгэ шухала асуудал гэхэдэ, һунгагдамал партийна эдэбхитэдые шэлэн олохо хэрэг болоно. Хүтэлбэридэ политическэ талаараа хатуужанги мэдэрэлтэй, эдэбхитэй, эмхидхэхы бэлиг шадабаритай, партийна олониитэтэй ажалшадтай нягта холбоо байгуулмаар, үнэн сэхэ коммунистнуудай һунгагдаха зэргэтэй байһаниинь элитэ.

Тоосоото һунгалтын кампаниин үедэ коммунистнуудай хэһэн ажаглалтануудые, оруулһан дурадхалнуудые, һанамжануудые бэелүүлхэ, абаһан шиидхэбэриие бодотоор дүүргэхэ талаар хэмжээ ябуулганууд табигдаха, тэдэниие дүүргэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха эрилтын табигдадагынь мэдээжэ. Зүгөөр тэрэнэй хэр зэргэ дүүргэгдэжэ байһан тушаа партийна эдэбхитэдтэе, бүхы коммунистнуудтаа мэдээсэжэ байха гээшэ шухала зүйл мүн.

Тоосоото һунгалтын кампаниие амжалтатайгаар үнгэргэлгэ хадаа партийна организацинуудай дайшалхы шадабариие улам дээшэлүүлхэ, манай партиин табиһан зорилгонуудые бэелүүлхэ хэрэгые бүри эдэбхижүүлхэ хүсэн болохо байһаниинь дамжаггүй.

КПСС-эй ОБКОМДО

СЭЛЭНГЫН РАЙОНДО БҮДҮҮН БОЛОН ШЭМЭТЭ ТЭЖЭЭЛ БЭЛЭДХЭЛГЫН ХЭР ЯБУУЛАГДАЖА БАЙҺАН ТУХАЙ

Ниитын адууһа малда бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэриие түргэдхэхэ талаар Сэлэнгын районда зохихо хэмжээнүүд абтанагүй гэжэ КПСС-эй обкомой бюрогой тогтоол дотор заагдана.

Эндэхи зарим ажахынуудта үбһэ сабшалга, хуряалга тон удаанаар ябуулагдана. Үбһэ хуряажа һурилхэ технологи хазагайруулагдана. Бэлэдхэгдэһэн үбһэнэй нилээд ехэ хубинь муу шанартай байна. Байгша оной августын 22-ой мэдээгээр район дотор бүхыдөө 13.1 мянган тонно үбһэн бэлэдхэгдээ гэхэ гү, али түсэб 48 процентдэ хүргэгдөө. Ажахынууд силос даралгые оройтуулжа эхилһэн мүртөө тэрэнээ муугаар ябуулна. Силос дараха түсэб оройдоол 14,9 процентдэ хүргэгдэнхэй. Зарим ажахынуудынь силос болон сенаж дарахадаа, азот элбэгтэй зүйлнүүдые нэмэлсэнэгүй.

Ерэхэ үбэлжэлгын үедэ адууһа малда шадаал һаа элбэг ехэ үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар бүхы арга боломжонуудые хэрэглэхэ тушаа КПСС-эй ЦК-гай болон партиин обкомой эрилтэнүүдһээ эндэхи КПСС-эй горком, райгүйсэдком, Кировэй нэрэмжэтэ, Химнын, «Бестужевский» совхозуудай директорнууд нүхэд Чебунин, Дарданов, Тапхаров, Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Цыденов гэгшэд зохихо тобшолол хээгүй, энэ тон шухала хүдэлмэриие унжагай нобшоор, эмхи муутайгаар ябуулна. Ажал хэжэ шадаха хүн зониие үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэдэ гүйсэд элсүүлнэгүй.

Тельманэй нэрэмжэтэ совхозойхидой жэшээгээр хура бороотой үедэ сабшагдаһан үбһые тусгаар үлеэлгэжэ хатааха дүй дүршэл район дотор ёһоор дэлгэрүүлэгдэнэгүй.

Олохон ажахынуудта ногооной гурил татаха агрегадууд бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэгдэнэгүй, тэдэнэй олонхинь миил хоёр халаанда хүдэлгэгдэдэг байна.

Район дотор уһа намагай захаархи, бургааһа шугы соогуурхи, ойн соорхойн ногооое сабшажа абаха арга боломжо гүйсэд хэрэглэгдэнэгүй. Набшаһата тэжээл, үрмэдэһэ, халаахай гэхэ мэтэ хээрын элдэб ургамал ногоо сабшажа абаха хүдэлмэри хүсэд эмхидхэгдэнэгүй. Шефскэ предприяти болон организацинуудай коллективүүдэй үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ талаар тогтоогдоһон даабаряа хэр зэргэ дүүргэжэ байһыень партиин горком болон райгүйсэдком наринаар хинанагүй, тэдэндэ шанга эрилтэ табинагүй. Тиимэһээ тэдэнь энэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсанагүй.

КПСС-эй горком, тэрэнэй бюро үбһэ тэжээл бэлэдхэлгэ дээрэ эршэмтэй шанга ажалай эрхэ байдал тогтоожо. өөһэдынгөө үдэр бүриин бодото ажал дээрэ наһин нягта, эмхи гуримтай эрхэ байдал бии болгожо шадаагүй. Ниитын адууһа малда эрхим шанартай бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл хүсэд хүрэхөөр бэлэдхэхын, бригада, звенонуудта ажалай эмхидхэлые һайнаар табиха тушаа РАПО-гой болон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэдэй урда шанга эрилтэ табинагүй.

Район дотор үбһэ тэжээл бэлэдхэлгые һайнаар ябуулха тушаа эмхидхэлэй хүдэлмэри хангалтагүй муугаар табигданхай гэжэ нүхэр Аржановичто. Ербановта, Баторовта заагдаба. Үбһэ хуряалгын, силос даралгын хүдэлмэриие эрид түргэдхэхэ, тэрээндэ бүхы хүсэ болон арга боломжые элсүүлхэ тушаа нэмэлтэ хэмжээнүүдые абаха гэжэ КПСС-эй горкомой, райгүйсэдкомой хүдөө ажахын управлениин урда эрилтэ табигдана. Үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын бүхы бригада, звенонуудта эршэмтэй шанга хүдэлмэриин эрхэ байдал хангажа, үбһэ, сенаж, силос, ногооной гурил болон бусад тэжээл бэлэдхэхэ тогтомол түсэбые районой бүхы ажахынуудай заатагүй дүүргэхэ. үлүүлэн дүүргэхэ арга боломжо олгохо шухала гэжэ КПСС-эй обкомой бюрогой тогтоол соо заагдана. Ногооной гурил татадаг агрегадуудай ажалые гуримшуулжа, тэдэниие түхэреэн сүүдхэ соо бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ хэрэгтэй. Илангаяа үбһэ тэжээл бэлэдхэхэ технологиие наринаар сахиха, бүхы тэжээлые һайн шанартайгаар бэлэдхэхэ хэрэгтэ онсо анхарал хандуулха болоно. Таряа хуряалгын эхилхэдэшье, үбһэ тэжээл бэлэдхэлгын эршые заахашье һуладхахагүй. Ажахы бүхэндэ бүдүүн болон шэмэтэ тэжээлые шадаал һаа ехээр бэлэдхэжэ, тэдэнэй шанарыень һайжаруулжа, адууһа малай тэжээлдэ ороохо таряа гаргашалгые хорооохо, энээнэй ашаар бүхы тэжээлые ашаг үрэтэйгөөр хэрэглэхэ гээшэ гол шухала гэжэ харагдаха ёһотой.

Тэжээл бэлэдхэлгые унжагайруулһан, гээгдэлдэ оруулһанайнь түлөө ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд нүхэд Чебунин, Дарданов, Тапхаров, Цыденов гэгшэдтэ шанга һануулга хэгдээ. Энэ хүдэлмэридэ бии байһан дутагдалнуудые усадхаха, ерэхэ үбэлжэлгын үедэ бүхы адууһа малые өөһэдын үбһэ тэжээлээр хүсэд хангаха тушаа ажахынуудта бүхы шухала хэмжээнүүд абтаха гэжэ тэдэнэй хэһэн мэдүүлгэ хараада абтаба.

Бүдүүн болон шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлгые түргэдхэхын тула Карл Марксын нэрэмжэтэ колхоздо, Химнын совхоздо хүнүүдые, техникэ болон транспорт үгэжэ туһалха ёһотой гэжэ КПСС-эй Гусиноозерскын горкомдо болон райгүйсэдкомдо заагдаба.

Энэ тогтоолой дүүргэлтын хойноһоо нарин хиналта тогтоохо гэжэ КПСС-эй обкомой хүдөө ажахын таһагта, республикын Арадай хиналтын комитедтэ даалгагдаа.

ҺҮҮЛШЫН ГЕКТАРНУУД

Малаа һайн тэжээлээр хангая!

—Совхозоймнай томодхогдоһон оньһожоруулагдамал үбһэшэдэй нэгэ звено мүнөө Могжооной сабшалангай ургаса хуряана. Тэжээл бэлэдхэлгын эхинһээ хойшо тус звеногой үбһэшэд бусадһаа бүтээсэтэйгээр ажаллана. Сүлөөтэйшэг һаа. ошожо ажалтайнь танилсажа, механизаторнуудтай хөөрэлдэхэдэшье болохо. Үсэгэлдэр үдэшэ үбһэшэдэйнгөө звенонуудай социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые согсолжо, эрхимлэгшэдыень тодоруулга һэмди. Мүнөө мүрысөөнэй дүнгүүдые дуулгахаяа үбһэшэдтэ ошохоор түхеэржэ байгаа һэм, — гэжэ Хурамхаанай совхозой парткомой секретарь Бато Васильевич Самбуев хэлээ һэн.

—Бүхыдөө гурбан зуугаад гектарта нэмжыһэн сабшалан дээрэ хорёологдоһон һуринууд холоһоо тэбхын шарлажа харагдана. Үбһэшэдэй отогой дэргэдэ хэншье харагданагүй. Дүтэлэн ерэхэдэмнай, тогоошон эхэнэрһээ ондоо хүн эндэ байбагүй. Булта сабшагдаһан үбһэеэ тармажа, бухаллажа, һурилэн сомохоор гараһан байбад.

Виктор Александрович Зверьковой хүтэлбэридэг дурсагдагша звеногой гэшүүд бүхыдөө 7400 центнер үбһэ суглуулжа һурилхэ түсэбтэй юм. Тиихэдэ 400 тонно сенаж дараха даабаряа үни дүүргэнхэй. Тэжээл бэлэдхэлгээ июлиин 15-һаа эхилһэн эндэхи үбһэшэд тус бүрөө 80—90 центнерэй гушаад һүри соможо хорёолонхой.

—Байгша ондо сабшалангай ногоон нёдондонойхиһоо бирагүй. Добо газарынь гандажа сайран хаташоо, намаг, доро газарай ногоон хүйтэрхэжэ биратай ургаагүй. Хабартаа зунай тэн болотор һүниндөө аргагүй хүйтэн байдаг һэн. һаяшаг хура бороогой һүүлээр газаа нажарайхидал саяма халуун боложо захалба. Мүнөө сагшье үнгэрөө. Хэды үдэрһөө ороохо таряанай ургаса хуряаха харюусалгата хаһа эхилхэнь. Бидэ үбһэ тэжээл бэлэдхэлгээ ойрын үдэрнүүдтэ сүм дүүргэхээр бүхы хүсээ элсүүлэн ажалланабди,—гэжэ звеное хүтэлбэрилэгшэ Виктор Александрович Зверьков хөөрэнэ.

Үнгэрэгшэ жэлдэ тус звено 9,5 мянган центнер үбһэ һурилһэн юм. Тиин мүнөө үбһэшэд түсэбөө 8000 центнертэ хүргэхөөр эрмэлзэнэ. Могжооной сабшаланһаа дунда зэргээр гектарай 25—26 центнер үбһэн хуряагдана. Энэ бага бэшэ гээшэ. Хэрбээ бүхы сабшалангаа һайн шанартайгаар сабшабал ехэ тэжээл заабол хуряаха аргатай.

Сагай уларилай бэрхэшээлһээ тобшолол хэһэн эндэхи үбһэшэд тэжээл ехээр бэлэдхэжэ абахын тула бии байгаа арга боломжонуудаа хүсэд хэрэглэхээр шиидэнхэй. Звеногой гэшүүн бүхэн эртэ үглөөгүүр гар хажуурнуудаа абажа, һөөг бургааһануудай хсорондохи ногоо, мүн харгы ханаабай захаархиие үлөөнгүй сабшажа суглуулна.

Звеногой механизаторнууд хүршэ үбһэшэдтэйгөө, мүн өөһэд хоорондоо мүрысэн ажалладаг гуримтай. Отогтонь үбһэшэдэй абаһан социалис уялганууд, мүрысөөнэйнь гуримууд хүн бүхэнэй хэһэн ажалай үдэр бүриин дүнгүүд самбар дээрэ аржытар бэшэгдэнхэй байхань харагдана. Эндэ үдэр бүри хараалагдаһан нормоёо холо үлүүлэн дүүргэгшэд олон. Жэшээлбэл, Даша Онгонов, Доржо Очиров, Сергей Галин гэгшэд хэдэн удаа урмашуулгада хүртэнхэй.

—Мүрысөөнэй дүн согсолходоо бэлэдхэгдэһэн үбһэнэйнь шанарые хараадаа заабол абанабди. Лабораторидо тодорхойлогдоһон шанарай зэргээр урмашуулга үгтэдэг. Энэ звеногой үбһэшэд тэжээл бэлэдхэлгын эхинһээ хойшо бухыдөө һайн шанартай үбһэ һүрилөө. һая болотор эндэ хура бороо ороогүй, сабшагдаһан үбһэн хүсэд хатаагдажа тармагдана гээшэ. Мүнөө совхоздомнай үбһэшэдэй 13 звено эмхидхэгдэнхэй. Тэрэнэй гурбаниинь оньһожоруулагдамал юм. Звено бүхэндэ 12—13 хүн ажаллана. Энэ жэлдэ ажахыдамнай тэжээл бэлэдхэхэ хүдэлмэри урда мэтэ эмхитэйгээр ябуулагдажа байнхай, —гээд совхозой парткомой секретарь Бато Васильевич Самбуев хэлэнэ.

...Оньһожоруулагдамал дурсагдагша звеногой механизаторнууд ниитынгээ адууһа малда заабол һайн шанартай үбһэ һүрилжэ бэлэдхэхын тула сабшагдаһан ногооое наранда үни шаруулжа гү, али һалхинда үлеэлгэжэ хэбтүүлэнгүй тармажа суглуулна. Мүнөө эндэ һүүлшын гектарнуудай хангалтама үнэртэй үбһэн ээлжээтэ һүринүүдтэ сомогдожо байна

В. ДОРЖИЕВ.

Хурамхаанай район.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: В. А. Зверьков. Ээлжээтэ һүри сомогдоно.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ҮЛҮҮЛХЭМНАЙ НАЙДАМТАЙ

Мүнөө жэл манай Саянай совхоздо ногооной витаминтай гурил хэзээ хэзээнэйхиһээ ехээр бэлэдхэгдэжэ байна. Урзанда АВМ-0,65 түхэлэй агрегат анха түрүүшынхеэ ашаглалгада үгтэһэн юм. Нёдондо эгээл ниимэ түхэлэй үшөө нэгэ агрегат хүдэлжэ эхилээ һэн. Теэд эдэ агрегадууднай түрүүшынгээ жэлнүүдтэ эбдэржэ, ашаг үрэтэйгөөр хүдэлөөгүй юм. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлдэ эдэ хоёр агрегат оройдоол 80 гаран тонно үнэтэ тэжээл нөөсэлөө һэн. Мүнөө агрегадуудnай хоюулаа яһала хүсэндөө орон хүдэлжэ байнхай.

Түсэбэй ёһоор бидэ 400 тонно ногооной витаминтай гурил бэлэдхэхэ ёһотойбди. Бригададамнай бүхыдөө 28 хүн хүдэлнэ. Агрегадуудаймнай хүдэлмэри үшөө һайнаар нарижуулан һайжаруулагдаагүй юм. Тиимэһээ олон хүниие хабаадуулха баатай болоо һэмди. Эртэ үглөөнһөө үдэшын харанхы болотор нэгэ халаанда хүдэлнэбди. Үдэр соо 6—7 тонно бэлэн болгогдоһон гурил мэшээглэгдэнэ, складта хадагалагдана. Август һарын түрүүшын арбан хоногой туршада ногооной витаминтай гурил бэлэдхэхэ түсэбэйнгөө хахадые дүүргээбди

Һүүлэй үедэ донник болон костер безостый гэжэ олон жэлэй ногоогоор. горохобёосой холисоор ногооной нгоо витаминтай гурил бэлэдхээбди. Мүнөө рапс болон обёос хэрэглэжэ байнабди. Сентябрь һарада хожом таригдаһан рапсаар. хэнзэ ногоогоор гурил бэлэдхэхэбди. Гараар сабшагдажа асарагдаһан ногоон тэжээлээ «Волгарь» гэжэ машинаар урид жэжэлэн хэршэнэбди.

Бидэ хамтын подрядай гуримаар хүдэлнэбди. Коллективнай яһала эбтэй этэй юм. Журам эбдэхэ, ажалһаа һаатаха хүнүүд манда байхагүй. Машинистнүүд С. В. Лопсонов, В. Ж. Маланов. хангалгын талаар инженер Ж. Б. Маланов, электрик А. Д. Маланов, гагнууршан Д. С. Цымпилов, гурил мэшээглэгшэд С-Д. Л. Бунаев, Г. В. Никифоров, автомашинын жолоошод И. Ж. Миронов, Ю. А. Нефедьев, бусад эрхим һайнаар ажаллана. Манай бригадын гэшүүд хэжэ байһан ажалайнгаа али зэргэ шухала ба харюусалгатай байһые мэдэрэн. бүхы хаба шадалаараа оролдоно.

Энэ үнэтэ тэжээл бэлэдхэхэ районой бригадануудай дунда дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ бидэ түрүүлжэ ябанабди. Энэл эршээ һуладхангүй саашадаа ажаллабал, түсэбөө үлүүлэн дүүргэхэ аргатайбди.

Д. ДАДАНОВ,
Түнхэнэй районой Саянай совхозой ногооной витаминтай гурил бэлэдхэдэг бригадын бригадир.

ҺҮРИНҮҮД, ҺҮРИНҮҮД...

«Зырянский» совхозой Ангырска отделениин Василий Чумаковой даадаг оньһожоруулагдамал звеногой гэшүүд ниитын адууһа малда элбэг хүрэхэ тэжээл бэлэдхэхын түлөө нилээд оролдоно. Эдэнэр хура бороотойшье үдэрнүүдтэ аша үрэтэйгөөр хүдэлжэ гараа. Коллектив эдэ үдэрнүүдтэ ехэ үбһэ сомобо.

Һүүлэй дүнгөөр энэ звеногойхид дүн хамта 2800 центнер һайн шанартай үбһэ һүрилөө гэхэ гү. али даабариингаа гурбанай нэгэ хубииень нөөсэлжэ шадаа.

Т. БАДМАЕВА.
Прибайкалиин район.

АМЖАЛТААЯ АРЬБАДХАҺААР

ХОРИ (телефоноор абтаба). Районой ажахынууд гүрэндэ һү худалдаха 9 һарын түсэб августын 18-да дүүргээд, мүнөө 4-дэхи кварталай түсэбэй тоосоогоор һааһан һүеэ тоһоной заводто тушаажа байна. 9 һарын туршада эндэхид 37,7 мянган центнер һү гүрэндэ эльгээхэ даабаритай байһан.

Бүхэли районой туйлаһан амжалтада ажалай эмхидхэлэй шэнэ гуримда—хамтын подрядта түрүүлэн ороһон «Георгиевский» совхозой Н. Н. Мухутдиновай даадаг һү һаалиин фермын коллективэй хубита ехэ. Эндэхи һаалишад июль һарада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 231 килограмм һү һаагаа. Энэнь нёдондоной июль һарынхиһаа 60 килограммаар дээгүүр.

Хүлэй совхозой Тарбагатайн МТФ-гэй һаалишад У. Ф. Землянукова, Н. Машанова, Хүрбын совхозой Тээгдын фермын — В. Шувалова, Д. Дагбаева эрхим ажалай жэшээ харуулна. Тэдэнэр КПСС-эй райкомой, райгүйсэдкомой Хүндэлэлэй грамотада хүртэнхэй. нэрэ солонь районой Хүндэлэлэй самбарта бэшэгдэнхэй.

Г. БАДМАЕВ,
манай корр.

[...]ГНАЛ

...барилгые хүг... габьяатай бай... барилгын «БАМ-... управлениин 11-... отрядай проходчигуудай бригадир **Толстоухов** Валентин Романовичта **«Буряадай АССР-эй габьяата барилгашан»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэ олгогдобо.

* * *

Республикын арадай ажахыда мэргэжэлтэ хүдэлмэришэдые бэлдэхэ талаар удаан сагай туршада аша үрэтэйгөөр хүдэлһэнэйнь түлөө, 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Улаан-Үдэ хотын техническэ мэргэжэлэй 15-дахи училищиин директор **Орлов** Георгий Капитоновичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиум Хүндэлэлэй грамотаар шагнаба.

КПСС-эй ЦК-гай ИЮНИИН (1983 он) ПЛЕНУМЭЙ ШИИДХЭБЭРИНҮҮДЫЕ БЭЕЛҮҮЛХЫН ТҮЛӨӨ

ҮЗЭЛ СУРТАЛАЙ ХҮДЭЛМЭРИИЕ —ҮНДЭР ШАТАДА

КПСС-эй Захааминай райкомой зэлжээтэ пленум дээрэ «КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленумэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар районой партиина организацинуудай зорилгонууд тухай» асуудал зүбшэгдэбэ. Партиин XXVI съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлэн, ажалшадай дунда үзэл сурталай, олонитын политическэ хүдэлмэрие эрид һайжаруулха хэмжээнүүдые КПСС-эй райкомой бюро партиина эхин организацинуудай абана гэжэ КПСС-эй райкомой нэгэдэхи секретарь С. С. Бадмаев элидхэлэйнгээ эхиндэ тэмдэглэбэ.

Элидхэлшэ болон үгэ хэлэгшэд районой экономическа хүгжэлтэ, кадрнуудые хүмүүжүүлгэ, ажал эмхидхэлэй шэнэ арганууды нэбтэрүүлгэ, алибаа журам һайжаруулга, коммунистнуудай һуралсалай болон мүнөөдэрэй бусад шухала асуудалнууд тухай элирхэйлэн харуулаа, дутуу дунданууды усадхаха хэмжээнүүдые дурадхаа. Пленум дээрэ хэрэг ёһоной хөөрэлдөөн болоо гэжэ тэмдэглэхэ шухала.

СССР-эй болон Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойндо нэрэтэй социалис мүрысөөндэ уттахын түлөө партиина организацинуудай социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэһэнэй, партиина, гүрэнэй болон ажалай журам шангадхахын, гүрэнэй түсэб дүүргэлтын түлөө хүтэлбэрилхэ кадрнуудай харюусалга дээшэлүүлһэнэй ашаар промышленна предприятинуудай болон совхозуудай хүдэлмэридэ зарим тэды амжалтанууд түйлагдаһан байна гэжэ элидхэлшэ мэдүүлээ.

Районой промышленна предприятинуудай үйлэдбэрилһэн продукцинуудые худалдаха ба ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб гурбан хахад жэлэй түсэбэй дүүргэлтые 103 процент болгоо. Түсэбһөө гадуур 438 мянган түхэригэй продукци худалдагдаа.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд зургаан һарын түсэбүүдые бэелүүлээ. Тиин. гүрэндэ мяха худалдалга 120 процентдэ, һүн 104 процентдэ хүргэгдэһэн байна.

Гэбэшье хахад жэлэй туршада промышленнэ болон хүдөө ажахын үйлэдбэрие хүгжөөхэ байгша оной, мүн табан жэлэй түсэбүүдые амжалтатайгаар дүүргэхэ арга боломжонууд гүйсэд хэрэглэгдэнгүй үлэшоо.

Табан жэлэй түрүүшын хоёр жэлдэ промышленна продукци гаргаха, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө мяханай комбинадай, тоһоной заводой коллектив дүүргээгүй. Байгша оной даабаринуудые ажаһуудалай хэрэглэмжэ хангалтын районой үйлэдбэриин управлени, 2-дохи ДСУ, АТП бэелүүлээгүй байһаар. Үнгэрһэн хахад жэлэй туршада эд бараа худалдаха түсэбөө Зэдын продснаб 94 процент, райпо 93 процент дүүргээ.

Арадай ажахын үнгэрэгшэ хоёр жэлэй түсэбэй ёһоор гүрэндэ мяха худалдаха даабари 94 процентдэ, һү — 97 процентдэ хүргэгдэбэ. Мал ажалай продуктнуудые бэлэдхэлгээр Дүтэлүүрэй, Харацайн болон Хамниин совхозууд ехэ гээгдэлдэ ороһон байна. Жэшээнь, Хамниин совхоз табан жэлэй эхинһээ гүрэндэ 509 центнер мяха гүрэндэ дутуу үгөө. Тиихэ зуура тус ажахыда энэ хугасаада 952 эбэртэ бодо мал гарзалуулагдаба.

Хараалагдаһан даабаринуудые бэелүүлдэггүй уршагта хэрэгүүдэй гол шалтагаануудай нэгэн гэхэдэ, ажалша коллективүүдтэ ябуулагдаха ёһотой үзэл сурталай, хүмүүжүүлгын хүдэлмэрие тоодоггүй, кадрнуудые табилга болон хүмүүжүүлгэдэ анхаралаа хайша хэрэгээр табидаг ушарнууд болоно гэжэ тэдэшэ.

Саашадань элидхэлшэ һүүлэй жэлнүүдтэ эдэбхи үүсхэлтэйгээр, даалгагдаһан хэрэгтээ харюусалгатай хандадаг, үнэн сэхэ ба коммунис үзэл бодолтой хүтэлбэрилэгшэдэй ургаһан тухай мэдээсээ. Түсэбтэ даабаринуудаа, социалис уялгануудаа амжалтатайгаар дүүргэдэг коллективүүдые толгойлдогшонууд П. А. Костылев (Холтоһоной уурхай), Ж. Б. Галданов (районой типографи), Б. Г. Гомбоев (госпромхоз), Р. Л. Бандеев (Дүтэлүүрэй совхоз), Н. Ц. Донова (СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой Бортын отделени) болон бусад нэрлэгдэһэн байна.

Удаань элидхэлшэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин удха шанарые ойлгодоггүй, ажалай журам хазагайруулдаг, хүдэлмэриин таатай зохид эрхэ байдалаар хангадаггүй хүтэлбэрилэгшэдые шүүмжэлээ. Ажалша коллективһээ, тэрэнэй эдэбхитэдһээ таһаржа, ажалай журам эхээр һуларуулһан В. П. Туезовэй хүтэлбэрилдэг 2-дохи ДСУ үргэлжэ түсэбөө дүүргэдэггүй һэн. Партиин гэшүүнһээ гаргагдаа, хүдэлмэриһээ сүлөөлэгдэһэн Н. В. Ломовцев (Зэдын комбинадай дулаанай болон электрын элшэ хүсэнэй цех), Н. В. Федин (пивын завод) гэгшэд партиина журам сахидаггүй байгаа. Мүн тиихэдэ харюусалгата ажалда тааруугүй хэдэн хүтэлбэрилэгшэдые һэлгэхэ ушар болоо. Һүүлэй хоёр жэл хахадай туршада ажахынуудай олон мэргэжэлтэд һэлгэгдээ.

Мүнөө үедэ промышленна предприятинуудай, барилгын эмхинүүдэй 100 гаран бригада хамтын подрядта оруулагдаа. Совхозуудта нимэ шэнэ арга нэбтэрүүлэгдэжэ эхилбэ.

«Михайловский», Хамниин совхозуудай овощ ургуулдаг бригаданууд хоёрдохи жэлээ урагшатайгаар хүдэлмэрилнэ. Хамниин совхоздо тракторно-таряан ажалай бригада, Дүтэлүүрэй совхоздо овощ ургуулдаг бригада болон лугомелиоративна отряд хамтын подрядта оруулагданхай юм.

Гэбэшье ажалай энэ шэнэ эмхидхэл хүдөө ажахын үйлэдбэридэ угаа удаанаар нэбтэрүүлэгдэнэ. Зарим хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд энэ хэрэгһээ далтирна. Мүн тиихэдэ чековэ гурим, ажахын тоосоон ёһын тэдыдэ хэрэглэгдэнэ гэжэ элидхэлшэ тэмдэглээ.

Элидхэл дотор ажалай журам шангадхаха хэмжээ ябуулганууд, архидалгатай, хулиган ааша гаргадаг ябадалтай, ажал хэдэггүйшүүлтэй шангаар тэмсэхэ шухала байһан тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэгдэбэ.

Ажалшадай экономическа болон коммунистнуудай, комсомолшуудай политическэ һуралсалда анхаралаа онсо хандуулхыень партийна организацинуудай урда шанга эрилтэ табигдаа. Мүн районой «Ажалай туг» газетын редакциин хүдэлмэриин дутуу дунданууд элидхэл дотор харуулагдаһан байна.

Элидхэл тушаа эгээл түрүүлэн үгэ хэлэһэн СССР-эй 60 жэлэй ойн нэрэмжэтэ Зэдын вольфрам-молибденэй комбинадай директор М. И. Семенов КПСС-эй ЦК-гай июниин Пленумэй материалнуудтай горнягуудай үргэнөөр танилсажа, бүхы заабари болон тобшололнуудые һайшаан дэмжэжэ байһан тухай мэдээсээ. Политинформаторнууд 125 хөөрэлдөө үнгэргэжэ, тэрээндэнь 3 мянга гаран хүн хабаадаба. Комбинадай хүтэлбэрилэгшэд уурхайнуудта, цехүүдтэ ошожо, 26 уулзалга үнгэргэжэ, 80 гаран асуудалда харюусаа. Олон мянган гэшүүдтэй тус коллектив ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэбөө байгша ондо 102,8 процент дүүргэбэшье, салин хүлһэ түлэлгые хараалагдаһанһаа үлүүлһэн дутагдалтай. Үнгэрһэн 6 һара соо 371 мянган түхэригэй түлишэ, электрын элшэ хүсэн, бусад материалнууд алмагдаа.

— Манай тосхондо оршодог бүхы 13 эмхи зургаанай промышленна предприятинуудай ажалшадые үзэл сурталай, политическэ хүдэлмэридэ үргэнөөр хабаадуулха зорилгоор һара бүхэндэ парткомой дэргэдэ үзэл сурталай планёрко үнгэргэнэбди, — гэжэ Санагын совхозой парткомой секретарь В. Ф. Бандеев мэдээсэбэ. — Тус планёркодо хамтын комплексно түсэб табигдажа, тэрэнэй дүүргэлтэ шалгагдана, шэнэ хэмжээ ябуулганууд хараалагдана. Мүн партком комсомолшуудай болон залуушуулай эдэбхи үүсхэл дэгжээхэ, үүргыень дээшэлүүлхэ талаар зохихо хүдэлмэри ябуулна. Тосхоной олонитын эмхинүүд хүдэлмэреэ һайжаруулна.

Горнягуудай экономическа һуралсал ажалай бүтээсэ дээшэлүүлгэдэ туһална, хүдэлмэреэ бригадна аргаар эмхидхэдэг 52 бүлэг байгуулагдаа. Тэдэнэй 4-ниинь подрядта оруулагдахань гэжэ Холтоһоной уурхайн партбюрогой секретарь Н. И. Михайлов хэлэбэ. Тэндэхи ажалшад Дүтэлүүрэй совхоздо шефскэ туһаламжа үзүүлжэ, мүнөөдөө 800 центнер үбһэ, 40 центнер халаахай, 30 центнер набшаһата тэжээл бэлэдхээд байна. Ажалай журам эбдэгшэдтэй шанга тэмсэл ябуулагдана.

СССР-эй Эдеэ хоолой программа бэелүүлхэ хэрэгтэ Далахайн совхозойхид горитой хубитаяа оруулһаар. Үнгэрһэн хоёр жэл хахадай туршада мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэб дүүргэгдээ, адууһа малые үсхэбэрилхэ даабари мүн лэ бэелүүлэгдээ. Ажахын партбюрогой, дирекциин ажалшадай ажаһуудалые саг үргэлжэ һайжаруулдагай, социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэдэгэй, үзэл сурталай хүдэлмэрие олоной дунда бодотоор эрхилдэг болоһоной ашаар нимэ амжалтанууд түйлагдана,— гэжэ тус совхозой директор В. Л. Хартаев тэмдэглээ.

Эдэнэй удаа үгэ хэлэһэн районой «Ажалай туг» газетын редактор Н. Б. Будаев һүүлэй үедэ ажалай журам шангадхалгада зорюулагдаһан материалнуудые үсөөнөөр хэблэдэг болоһомнай муу гэжэ мэдүүлээ. Журам сахилга нэгэ үдэрэй хэрэг бэшэ. Совхозуудай экономикые хүгжөөхэ, коллективүүдтэ тогтонижоһон байдал байгуулха, социалис мүрысөөнэй асуудалнуудта анхаралаа хандуулнабди.

Юрэнхы эрдэмэй һургуулиин һурагшадые эхин классуудһаа ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ хүдэлмэри Закаменскын 2-дохи дунда һургуулида һайнаар ябуулагдана. Һүүлэй 3 жэл соо эндэ кулинар, оёдолшон-мотористка, штукатур, электрик, жолоошон мэргэжэлтэй 121 хүн һургагдаа. Тэдэнэй 68-ниинь эльгээгдэһэн газартаа тогтонижон хүдэлмэрилжэ байна. Мүнөө һургуулиин мастерскойдо 341 һурагшад мэргэжэл шудална. Энээн тухай тэрэ һургуулиин директор А. Г. Струкова тогтожо хэлээ.

Пленум зүбшэн хэлсэһэн асуудалаараа зохихо тогтоол батал абаба. Хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудые бэелүүлгэ районой коммунистнуудай нангин уялга болохо зэргэтэй.

Ш. БАКШЕЕВ,
манай корр.

Улаан-Удын «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто «Электромашина» заводто дүй дүршэлтэй, мэргэжэлээ гүйсэд шудалһан хүдэлмэришэд олон юм. Тэдэнэй нэгэн — изолировщица Варвара Степановна Косарева. Ажал хүдэлмэридөө харюусалгатайгаар хандадаг, урагшаа һанаатай энэ нүхэрнай завод дотор дэлгэрһэн социалис мүрысөөнүүдтэ эдэбхитэйгээр хабаадажа, заалһаа илагшадай тоодо ороод лэ байдаг. Урин налгай зантай Варвара Степановна залуу хүдэлмэришэдэй цехтэ ерэхэдэнь, халуун дулаанаар угтан абажа, оорынгоо мэргэжэлдэ һургахые оролдодог. Тиимэл хадаа эрхим һурган хүмүүжүүлэгшын нэрэ хүндэдэ хүртэнхэй.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: коммунис ажалай ударник В. С. Косарева.

Н. ДРИГЕНОВЭЙ фото.

ЭНДЭҺЭЭ — БАРИЛГЫН ТАЛМАЙДА

Үдэр бүри үндыһ ургажа байһан Гусиноозерскдо мүнөө дээрээ барилгын өөрын индустри үгы гэбэшье, зарим бэлэн материалнуудаар олон тоото объектнүүдые хангаха тусхай үйлэдбэри бии. Барилгын материалнуудые бүтээдэг участогта хүрэжэ ерэбэбди.

...Түмэр-бетоной цех соо хүлгөөтэй. Шабын түмэрөөр аранга-хэб бүтээжэ байһан арматурщигууд С. И. Сокольниковой хүтэлбэри доро шэнэ хэмжээгээр шудхагдаха конструкциин һуури уралан дархална. Байшангай дабхарнуудай хоорондохи шала-үһэ болохо ёһотой тэбхэр плита шудхаха гэжэ бетонщик С. Р. Боговеев нүхэдтэеэ тухашаржа байба. Цехэй газаа түмэр-бетоноор бүтээгдэһэн плита ба һууриин тэбхэр кубууд ябталаатай. Түмэр харгы сэхэ цех хүрэтэр дамжуулагданхай. Мантан кран тэдэ бэлэн зүйлнүүдыень вагон-платформо дээрэ ашана.

Хюрөөгэй хибэдэһэн болон харуулай зомгооһоной зохид үнэрөөр модошо дархашуулай цех соо анхилна. Энэ цех соо гэр байшангуудай үүдэ болон сонхонуудые уралан бүтээнэ. Фрезернэ станок дээрэ Вера Поликарповна Осокина хорёод жэлдэ хүдэлхэ зуураа, угаа ехэ дүй дүршэлтэй болоһон, залуушуулда оролдосото ажалай үльгэр жэшээ харуулна. Хажуудань Анна Александровна Половодова уран зохидоор рама бүтээнэ. Халаанай даабари И. В. Беснoясова, В. П. Блинова гэгшэд хододоо дүүргэдэг, тиин цех соогоо хүндэтэй болонхой.

Станок дээрэ бүтээһэн элдэб янзын зүйлнүүдые суглуулан хабсаргажа, үүдэ, рамануудые бэлэн болгожо байһан Т. К. Гатаулина, В. М. Брикова, шалын хабтагайнуудые дархалдаг А. П. Решетникова гэгшэд коллектив соогоо магтаалтай.

Энэ участогһаа Гусиноозерск болон Сэлэнгын районой барилгануудай талмайнуудта бэлэн материалнууд үдэр бүри эльгээгдэнэ.

Н. НАМСАРАЕВ.

XI ТАБАН ЖЭЛ: АШАГ ҮРЭ, ШАНАР, ДЭЛИСЭ

ТҮРҮҮШҮҮЛЭЙ ХАБА

Ленинэй орденто локомотив-вагон заһабарилгын заводой дизельнэ цехэй коллектив завод соохи социалис мүрысөөнэй манлайда жэл хахадай хугасаа соо ябана. Тус коллектив бүри СССР-эй 60 жэлэй ойн баярай мүрысөөндэ завод соогоо нэгэдэхи һуури эзэлһэн юм. Удаань түрэл автономито республикынгаа байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойе угтуулһан мүрысөөндэ мүн лэ илажа гараа һэн. Мүнөөшье эршэтэ мүрысөөнэй түрүү зэргэдэ дабшаһаар.

Байгша оной хахад жэл соо тус коллектив 2,5 миллион шахуу түхэригэй продукци үйлэдбэрилһэн гэхэгү, али түсэбтэ даабаряа 33 мянган түхэригөөр үлүүлһэн байна. Продукциин номенклатурын түсэб 100 процент бэелүүлэгдээ.

Эндэхи бүхы бригада, участогууд болон механическа, энергетическэ албанууд булта эршэтэй һайнаар хүдэлнэ. Жэшээлэн хэлэбэл, И. А. Буяновай толгойлдог компрессорнүүдые заһабарилагшадай, П. М. Лабукинай ударидадаг коленвал тодхогшодой, Н. И. Петровой хүтэлбэрилдэг дизельнүүдые задалагшадай бригаданууд илангаяа үндэр бүтээсэтэ ажалаараа шалгарна.

В. БАГОНИН.

АМЖАЛТАТАЙБДИ

Түрэл Коммунис партиингаа XXYI съездын түүхэтэ шиидхэбэринүүдые сүм бэелүүлхын түлөө шармайн тэмсэһэн С. М. Кировэй нэрэмжэтэ түмэр хэрэгсэлнүүдэй заводой коллектив арбан нэгэдэхи табан жэлэй гурбадахи жэлые ажалай горитой амжалтануудаар тэмдэглэжэ байнхай. Заводой бүхы ехэ, бага коллективүүдэй, мүн хүдэлмэришэдэй хоорондо жэлэй эхинһээ хойшо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ нилээд амжалтанууд түйлагдаа.

Хахад жэлэй түсэбһөө гадуур дүрбэн мянган түхэригэй продукци худалдагдажа, нормативна сэбэр продукциин түсэб 103 процент дүүргэгдээ һэн. Арадай үргэн хэрэглэмжын эд бараан түсэбһөө гадуур 89 мянган түхэригтэ, шаажан гүйлгэһэн амһарта рознично сэнгээр түсэбтэ даабариһаа гадуур 36 мянган түхэригтэ гаргагдаа.

Мүнөө долоон һарын дүнгөөршье харабал, заводнай урдынгаа дабшалтые алдаагүй. Нормативна сэбэр продукциин түсэб 106,8 процент, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ түсэб 102,1 процент дүүргэгдэһэн байна.

Үндэр бүтээсэтэ ажалай үльгэр жэшээ харуулжа, коллективэйнгээ амжалтада хубитаяа ехээр оруулдаг түрүүшүүлэй тоодо бригадир Л. Е. Козленко, слесарь С. П. Сталидзан, токарь В. М. Шипин, амһарта эмаляар хушагшад Н. И. Яковлева, В. И. Фефелова гэгшэдые онсо тэмдэглэлтэй.

Н. НОРБОЕВ.

ХАРЮУСАЛГАА МЭДЭРЭН ХҮДЭЛХЭ

Тимлюйн асбоцементнэ заводой үйлэдбэриин 1-дэхи цех һая болотор гол шухала цехынь байһан юм. Эндэ долгитоһон шифер гаргагдана. Хабтагар шифер үйлэдбэрилхэ 2-дохи цехэй ашаглалгада оруулагдахадашье, энэ цех үйлэдбэриингөө удха шанар гээгээгүй. Бүхы заводой гаргадаг продукциин горитойхон хубинь 1-дэхи цехтэ үйлэдбэрилэгдэһөөр. Гансахан энэ цехтэ 300-гаад хүдэлмэришэд тоологдоно. Энэмнай бага бэшэ ааб даа. Тиимэһээ хүдэлмэришэн бүхэнөө ашаг үрэ ехэтэйгээр хүдэлгэхэ гэһэн асуудал цехэй үйлэдбэриин гол шухала асуудалнуудай нэгэниинь болонхой.

Коллективэй гэшүүн бүхэнэй ашаг үрэтэйгөөр хүдэлхын түлөө предприятиин захиргаан, партийна болон профсоюзай организацинууд бүхы хүсэеэ элсүүлэн оролдохо ёһотой. Тус предприятиин 1-дэхи цехтэ энэ талаар ямар амжалтанууд түйлагданхайб гэжэ цехэй захиргаанда хандаһан байнабди.

—Цехэймнай партийна организаци ехэ бэшэ юм,—гэжэ цехэй парторганизациин секретарь В. П. Шмелёв хөөрэнэ. —Теэд коммунистнуудаймнай харюусалга доошолногүй, харин тад һөөргэ, улам дээшэлнэ. Тиимэһээ үйлэдбэриингөө түлөө дабхар харюусалга мэдэрнэ. Цехэй партиина болон профсоюзай организацинуудай хүдэлмэриин түлөвлэгөөндэ хүмүүжүүлгын хүдэлмэри яһала ябуулагдана, ялагаад энэ талаар хэмжээ ябуулганууд үнгэргэгдэжэ, бүгэдэ коллективээрээ ажал хэрэгээ зүбшэн хэлсэдэг.

—КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он) Пленумэй һүүлээр хүмүүжүүлгынмнай хүдэлмэри һайжараадхёо һэн,—гэжэ цехэй профкомой түрүүлэгшэ М. Д. Орлов мэдүүлнэ.—Квартал бүхэндэ профсоюзна суглаан зарлагдажа, социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдоног, үйлэдбэриин журам шангадхаха талаар хараалагдадаг, ажалай журам эбдэгшэдэй хэрэгүүд хэлсэгдэжэ, үүрэг ажалаа зүбөөр дүүргэдэггүй хүнүүдтэ хатуу хэмжээнүүд бэелүүлэгдэдэг. Журам эбдэгшэд тэндэ шүүмжэлэгдэжэ, хэһээлгын хэмжээнүүд тодорхойлогдодог, «Хадхуур», «Сахилгаан» гэхэ мэтэ ханын газетэдэ тунхаглагдадаг, харин нэгэндээ нэтэрһэн зайгуултагшадые ажалһаань гаргаха тухай тогтоол баталагдадаг.

Цехэй парторганизациин секретарь В. П. Шмелёв профкомой түрүүлэгшэ М. Д. Орлов хоёрой дээрэ хэлэһэн үгэнүүдһээ тобшолол хэхэдэ, коллектив дотор хүмүүжүүлгын хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдажа, журам сахиха талаар горитой амжалта түйлагданхай гэжэ бодомоор. Теэд юундэ цехэй начальник В. М. Козулин даажа байһан коллективэйнь ажал хэрэг тухай хөөрэлдөөнэй эхилхэдэ, барагар шарай шарайлнаб?

—Ах-ха даа, сааш,—гэжэ тэрэ һанаа алдана. — Иимэ юумэн долоон заяанай болоогүй юм һэн... Үнгэрһэн һарада салин түлбэриин һүүлээр цехэймнай аяар 14 хүн архидашоо. Энэ ушарһаа листоформовочно машинамнай гурбан халаанай туршада хүдэлгэгдөөгүй... Аяар гурбан халаан. Хүдэлмэриин энэ сагай туршада хэдэн арба мянган хэбэр шифер үйлэдбэрилэгдэхэ байгаа. Цехэй партиина болон профсоюзай организацинуудай хүсэн түсэбөө эбдэгшэдэй тоо олон бэшэ ааб даа, харин хүдэлмэриингөө ажал хэрэгээр дүүргэгшэ зайгуулагшадые ажалһаань гаргажа шадахагүй байна. Ажалай журамай хазагай ушарнууд хүдэлмэришэдэй харюусалгын һулаһаа, эзэмшэн бэшэ ёһотой хандасаһаа болоно. Хэрбээ ажалдаа дуратай, хүдэлдэг юм һаа.

Журам хазагайруулһан нэгэхэншье хүн бүхы коллективээ хойшо татадаг. Гэбэшье энэ коллективэй 14 хүнэй бүдүүлигээр журам эбдээ гээшэ һаань, цехэй хүдэлмэришэд тусхай хэмжээнүүдэй ашаар гээгдэлээ хүсэлдүүлхэ аргатай байгаа. Теэд цехэй үйлэ хэрэгүүдые гүнзэгыгөөр шудалаад ерэхэдэ, даншье хара буухаар дүнгүүд гаража ерэнэ.

Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй хүдэлмэриин дүнгөөр цехэй 24 бригадын 13-ниинь, 4 халаанай 2-ынь гээгдэлдэ ороһон байна. Цехэй 4 халаанай нэгэнииньшье предприяти дотороо социалис мүрысөөнэй түрүү һууридa гараагүй. Хахад жэлэй һүүлэй һарын түсэбые гансал В. Н. Контролиин хүтэлбэрилдэг халаан дүүргэжэ шадаа.

Гээгдэлдэ ороһон 13 бригада цехэйнгээ түсэбөө дүүргэхэ хэрэгтэ горитой уршаг татаа. Жэшээнь, жэлэй түрүүшын хахадай түсэб 99,6 процент дүүргэгдээ. Тиигэжэ 376 мянган условно шифер арадай ажахыда хүсэд үгтөөгүй. Цехэй энэ гээгдэлэй нэгэ гол шалтагаан—үйлэдбэриин журам хазагайруулагдана. Ажалай журам эбдэлгын ушар цехэй 4 халаанай алинииньшье хүдэлмэридэ ушарна. Байгша оной түрүүшын хахад жэлэй туршада 1-дэхи цехэй хүдэлмэришэд аяар 61 хүдэлмэриин үдэр (урда жэлэй мүн энэ үедэ — 108 хүдэлмэриин үдэр) хиидэ хаягдаа.

Ямар ушарһаа хүдэлмэришэд иимэ хайхаргамжагүйгөөр ажалдаа хандана гээшэб? Журам эбдэгшэдтэй хэрэглэгдэдэг хэмжээнүүд (урамшуулгын ба хэһээлгын) али болохоор хүмүүжүүлгын хэмжээнүүдэй дунда ябана. Нээрээшье, журам эбдэгшэд али болохоор хүмүүжүүлгэдэ хэһээгдэнэ. Һануулга, нүхэр ёһоной хөөрэлдөөн, нүхэдэй суд, ханын газетэ, түлбэри багатай хүдэлмэридэ шэлжүүлгэ, квартира абаха дугаарһаа хойшолуулга, һарын, кварталай, жэлэй шангуудай, мүн зунай сагта амаралтада гаралгыень хаһалга гэхэ мэтэ хэһээлгын хэмжээнүүд хэрэглэгдэнэ. Нэгэл хэмжээнһээ эгээл шанга, эгээл һүүлшын хэмжээнһээ—цехэй хүтэлбэрилэгшэд түбэгшөөнги. Энэ юун бэ гэхэдэ, хэһээлгын хэмжээнүүдһээшье айхаяа болижо, нэгэндээ нэтэрэгшэдые ажалһаань гаргалга. Коллективтэ һаад тойбо татахаһаа бэшэ, ондоо юумэ хэхэеэ болиһон зониие ажалһаань гаргажа хаяха сагай тулажа ерэхэдэ, цехэй захиргаан үлүүсэ ехэ хүлеэсэтэйгээр тэдээндэ хандана. Хүдэлмэришэдэй суглаан дээрээ тиимэ шиидхэбэри абаашье һаань...

—Зайгуултагшадые ажалһаань гаргажа хаяхал юм һэн аабзабди, теэд хүдэлмэришэдэй дутажа байхада яахабши,—гэжэ профкомой түрүүлэгшэ М. Д. Орлов гараа дэлгэнэ.

Хэды тиимэшье һаань, ажалай журам шангадхаха хэрэгтэ иимэ шалтагаан түбэг болохогүй ёһотой гэжэ һанагдана. Цехэй дарамта болоһон тиимэ зайгуултагшадтай байнхаар, хүн зоной хэды үсөөншье һаа, тэдэнэй ажалһаа хойшо татаһан ушар олон бэшэ байха.

Мүнөө үе сагай үйлэдбэриин гол хүсэн хадаа хүн гэжэ КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ тэмдэглэгдэһэн. Общественно саашадаа һайжаруулха хүдэлмэридэ хүтэлбэрилэгшэ хүн бүхэн өөрын харюусалгаа мэдэрэн, хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ хамаг хүсөө үгэхэ ёһотой. Партийна, профсоюзна болон комсомолой организацинуудай хүдэлмэриие эрид һайжаруулжа, хүдэлмэри бүхэндэ хамтын харюусалга бэелүүлхэ, коммунис хүдэлмэридэ хүмүүжүүлхэ хэрэгтэй.

С. БОГУСЛАВСКИЙ.

БАЯН УРГАСЫН ХЭШЭГ

ХЕРСОН. Каховско районой Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой хурьалга-зөөлгын комплексно отряд областиин дотороо эгээл түрүүлэн наран сэсэг сохижо захалаа. Гектар бүриһөө 20 шахуу центнер тоһолиг үрэһэн суулуулагдана. Бусад районуудай хэдэн ажахынуудай механизаторнууд комбайнуудаа полидо баһал гаргаа.

САРАТОВ. Областиин механизаторнууд саахарай свекло түүбэрилэн хураажа эхилээ. Индустриальна арга технологёор тэрэ гол түлэб урһуулагдаа юм. Орооһо урагшалмалнуудые хураажа дүүргэһэн механизаторнууд орооһоной комбайнуудһаа свекло хураалгын комбайнуудта һууна. Энэнь свекло малтаха хүдэлмэрие хоёр халаанда эмхидхэхэ арга олгоно.

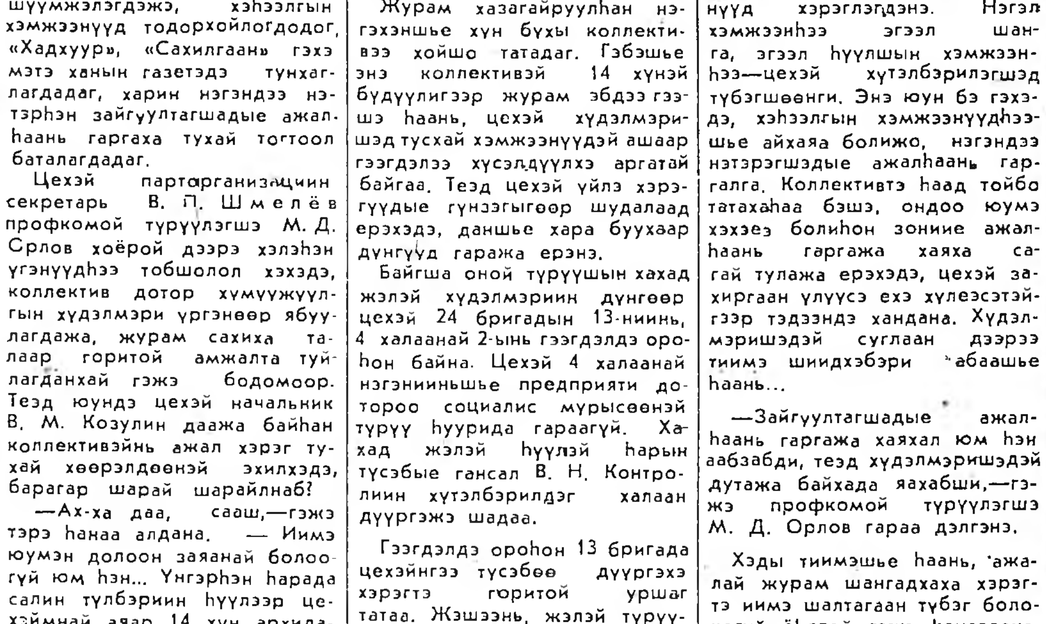
ОРЕНБУРГ. Областиин орооһон болгоод тоһотой хурьалга эхилээ. Матвеевскэ районой түрүү ажахынууд гектар бүриһөө 30—35 центнер орооһо суулуулна. «Астор» гэһэн шэнэ сорт энэ талмайда таригдаһан юм. Районой ажахынууд өөһэдөө хүдэлгэнэ.

АПАРАН (Армениин ССР). Үндэр хада газарта оршодог Апаранска районой малшад социалис уялгануудаа гадуур сэнэг даража эхилэнэхэй. 20 мянган тонно шэмэтэ тэжээл нэмэжэ бэлдэгүүлээ.

КАЛУГА. Областиин тарилгашад намарай урганалнуудые жэлдэ тарижа эхилээ. Һайнаар хахалагдаһан ба үтэгжүүлэгдэһэн газарта тарилга хэгдэжэ байна. Мүнөө жэлдэ эндэхи ажахынууд хахалагдаһан полиин хахад хубидань намарай урганалнуудые тарихань. Үндэр баян ургаса үгэдэг намарай шэниисэ ба хара таряан горитой ехэ талмайда таригдаха байна.

КИШИНЕВ. Наран сэсэгые ургажа байһандань хураажа тусхай зүйлнүүдээр сасаха хүдэлмэрие Молдавиин авиаторнууд эхилээ. Самолёдууд болон вертолёдуудай экипажнууд таһалгарагдаа тухай нэгэ мянга гаран гектар талмайе шудхаа. Мүнөө жэлдэ республикын тарилгашад 280 мянган гектар талмайда наран сэсэг тариха уялга абаһан.

(ТАСС-ай корр.).

ХУУЛИ НАРИНААР САХИХАДА...

үргэнөөр һайшаан дэмжэжэ байна.

Манай парти ажалша коллективүүдэй хүмүүжүүлхы үүргэдэ хододоо онсо анхарал хандуулдаг юм.

Хүмүүжүүлхы бүхы хүдэлмэридэ анхаралаа ехээр хандуулха зүрбаа. ажалай журам зөрөшөөдэл, эмхигүй ябадалтай тэмсэхэ шухала гээд «Ажалай журам саншадань бэхижүүлхэ тухай» гэһэн бусадай ажахыда кадрнуудай оролго гаралгые хороохо тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болон ВЦСПС-эй 1979 оной декабриин 13-да баталагдаһан тогтоол соо хэлэгдэһэн байдаг.

Мүн һаяхан КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болон ВЦСПС-эй баталан абаһан тогтоол дотор ажалай социалис журамые шангадхаха тухай дахин гэрэнгүйгөөр хэлэгдэнхэй. Эрхэтэн үйлэгүүнэйдэе дүүргэхэ, общественна аша туһада үнэн сэхээр ажаллаха, арадай мүнгэ зөөридэ гамтайгаар хандаха ушарнууд манай демократиин гол шухала нүхэсэлнүүд болоно. Ажал дээрэ гарадаг арсалдаата асуудалнуудые, захиргаанай зэмээр ажалгүй ябаһан хүнүүдэй ба хуули бусаар ажалһаа гаргагдаһан хүдэлмэришэд, алба хаагшадай салин хүлһыень түлүүлхэ тухай хэрэгүүдые тэдэнэй ажаллаһан газартань хаража үзэхэ гэжэ суүд оролдодог. Ажалаан арсалдаата хэрэгүүдые хаража үзэхэдэ, ажалһаа гаргагдаһан хүдэлмэришэд ба алба хаагшадай 40 процентынь хүдэлмэридөө һөөргөө орожо, тэдэнэй үгтэхэ ёһотой салин хүлһэнүүд түлэгдэнэ.

Ажалда абаха тухай хуулиине хазагайруулһан ушарнууд «Байкалрыбпром» нэгэдэл, республикын «Книготорг», Буркоопсоюзай барилгын управлени, Зүүн Сибириин технологическа институт, военторг, республикын Дотоодын хэрэгүүдэй министерство, Улаан-Үдын горгүйсэдкомой гэр байрын коммунальна ажахын инженерно управлени болон бусад эмхи зургаануудта дайралдаа.

Ажалһаа гаргагдаһан хүнүүдэй ажалай дэбтэр хаһа саг соонь ээздэтэнь бусаагдажа үгтэдэггүй ябадал олоор ушарна.

Эрхэтэн Петров ажалай дэбтэргүйгөөр штукатур-шэрдэгшын ажалда абтаа. Ажалайнь дэбтэр захиргаанай хүдэлмэрилэгшэдэй зэмээр саг соогоо бусаагдаагүй байгаа. Суүдэй шиидхэбэреэр эрхэтэн Петровто түлэгдэхэ ёһотой 524 түхэриг мүнгэн үгтөө.

Профсоюзай комитедэй зүбшөөлгүйгөөр предприятиин захиргаан хэниншье ажалһаань гаргаха эрхэгүй юм. Буркоопсоюзай барилгын управлениин инженер К. М. Кокоулин профсоюзай комитедэй зүбшөөлгүйгөөр ажалһаа гаргагдаһан байна. Тиимэһээ суүд тэрэнийе ажалдань дахин оруулха тухай шиидхэбэри гаргаа.

Хуули бусаар ажалшадые болон алба хаагшадые ажалһаань гаргаха ушарнууд тэдэнэй гэр бүлые хүндэ байдалда оруулна, гүрэндэшье гарза хохидол асарна. Хуули бусаар хүнүүдые ажалһаань гаргалга кадрнуудай ажалда оролго гаралгые олошоруулна, үйлэдбэриин хүгжэлтэдэ һаад ушаруулна.

Ажалшадай болон алба хаагшадай зүбшөөлгүйгөөр тэдэнийе ондоо ажалда оруулха ябадал үзэгдэнэ. Мүн зарим эмхи зургаануудай профсоюзай комитедүүд ямаршье үндэһэгүйгөөр хүнүүдые ажалһаань гаргаха гэхэдэнь, бодомжогүйгөөр зүбшөөлөө үгэнэ. Ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд болон профсоюзай комитедүүд ниитын хүмүүжүүлхэ, ажалай журам сахилгада анхаралаа багаар хандуулна. Энэ ушарһаа улам, ниитын түрим хазагайруулха ябадал олошоржо бшуу.

Ажалай журам шангадхаха түлөө олониитын хүсэн нүхэдэй суүд, арсалдаатай тэмсэдэг комисси болон бусад ниитын эмхинүүд һаһалда хүрэхөөр хамааргүйгөөр гэжэ анхаралтай.

Ажал тухай хуули ажалшадта ганцашье эрхэнүүдые үгэнэ бэшэ, мүн ажалай журам наринаар сахиха эрилтэнүүдые табина. Арадай ажахын бүхы шатанууда ажалтайн гүрэнэй болон ажалай журамые али болон хазагайруулагшатай эрид тэмсэхэ, энэ шэглэлээр ниитын-политическэ, хүмүүжүүлхы хүдэлмэри шангадхаха тухай КПСС-эй ЦК-гай ноябриин (1982 он), июниин (1983 он) Пленумүүдэй заабаринуудые совет хүн зон үргэнөөр һайшаан дэмжэнэ. Ажалдаа гараагүй гээгдэһэнэй болон журам хазагайруулһанай түлөө харюусалга дээшэлүүлхые, мүн хүдэлмэри муугаар эмхидхэжэ, ажалай болон ажаһуудалай эрхэ байдалые һайжаруулхын тула хүсэлэл оролдолго гаргаагүй түшаалтада шанга эрилтэ табихые ажалша дураһаа гээд «Ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэрине шангадхаха тухай» КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Совет болон ВЦСПС-эй тогтоол соо тон зүб хэлэгдэнэ.

Тиимэһээл гансашье хуули сахидаг органууд бэшэ, харин олониитэ, бүхы совет хүнүүд энэ хэрэгтэ элэбхитэйгээр хабаадаха. ажалай журам хэлэһэн һулараад байбал, али бүхы хэмжээ абаха зорилготой ябуулха хэрэгтэй сэхэ үүрэг табигдаа гээд һанагдана. Манай партиин ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Ю. В. Андропов КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум дээрэ гүн удхатай үгэ хэлэхэ зүрбаа. ажалай журам гээшые нарин нягтаар сахилгын тон шухала болоһые онсолон заажа, зохихо хэмжээнүүдые эртэнһээ хараагаа бэелүүлхэ хэрэгтэй гэжэ зурадхаа һэн. Эдэл үгэнүүд гансашье мандалда, хуули сахидаг хүдэлмэрилэгшэдтэ бэшэ, бүхы ажалша зондо хүтэлбэри болоһой гэжэ хүлеэгдэнэ. болохо ёһотойшье ха юм.

К. ВЛАСОВ,
Улаан-Үдын Советскэ районой арадай суүдэй түрүүлэгшэ.

ТАНИИЕ ЯМАРААР ХАНГАНАБ

БУХЫ ШАДАЛААРАА ОРОЛДОН

Утаатын фельдшерскэ пунктда 1958 оноо хүдэлнэб. Хяагтын медицинскэ училищи дүүргэһэнэйнгээ һүүлээр энэ нютаг эльгээгдээ һэм. Сэхыень хэлэхэдэ, эндэ хододоо үлэхэб, энэ нютаг минии түрэл дайдамни болохо гэжэ тэрэ үедэ бодоошьегүй байхаб. Гэбэшье ажабайдал өөрынхиеэ абадаг ха юм даа.

Эндэ ажаллахала ерэһэн түрүүшынгээ үдэрые мүнөөдэртэй сасуулан, хорин табан жэлэй туршада нютагайнгаа түрэл шарайн танигдашагүй болотороо хубилһандань омогорхон баясанаб. Гансашье манай ажал хүдэлмэри абаад үзөө һаа, ямар ехэ хубилалтанууд болоо гээшэб!

1979 ондо түрэл совхознай шэнэ, уужам, һаруул байшан барижа үгөө. Хуушан фельдшерскэ пункттай зэргэсүүлхэдэ, манай шэнэ байшан ямар гоё гээшэб даа! Ажаллаха, амарха; ниитын хүдэлмэришье хэхэ бүхы арга боломжонууд бии.

Фельдшерскэ пунктымнай байшан соо 25—30 һууритай лекционно зал, физиокабинет болон үбшэнтэнийе үзэхэ, аргалха бусадшье кабинедүүд һайнаар түхеэрэгдэнхэй. Лекционно зал соомнай саг үргэлжэ хөөрэлдөөнүүд, лекцинүүд үнгэргэгдэдэг. Залуу бүлэнүүдтэй, залуу эхэнүүдтэй хөөрэлдөөнүүдые илангаяа олоор эмхидхэнэбди. Элдэб үбшэнһөө хайшан гэжэ һэргылхэ, һая түрэһэн хүүгэдые яажа харууһалха тухай зүбшэл заабаринууд мүн лэ үгтэдэг. Эдэ хөөрэлдөөнүүд болон лекцинүүдтэмнай хүнүүд ехэ дуратайгаар, олоороо хабаададаг, өөһэдынгөө һанамжа дурадхалнуудыешье оруулдаг юм.

● Кабинедүүдтээ стол, стулнуудые, тумбочкануудые, эмүүдые хадагалха холодильник болон бусадшье хэрэгсэлнүүдые абаха хэрэгтэ совхознай ехэ туһалаа. Мүнөөшье хүрэтэрөө туһаламжа үзүүлһээр лэ байдаг. Холын гүүртэ, фермэнүүдэй малшадта саг үргэлжэ ошожо, ариг сэбэрыень, элүүр энхыень шалгажа байха аргатай болообди. Энэ хэрэгтэмнай совхоз долоон хоног бүхэндэ нэгэ удаа машина үгэдэг байгаа һаа, мүнөө манай фельдшерскэ пунктын мэдэлдэ түргэн туһаламжын тусхай машина оронхой.

Манай фельдшерскэ пунктын мэдэлдэ малшадай 22 гүүртэ, фермэ ородог. Эндэ жара гаран малшад тоологдоно. Гол түлэб мяханай шэглэлтэй манай ажахын гол хүсэн болохо малшад болон һаалишадай бэеын элүүр энхые хамгаалха талаар бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн оролдонобди. Малай гүүртэнүүд, фермэнүүд дээгүүрхи гэр байрануудай ариг сэбэрые сахиха, аптечкэнүүдые тарааха, лекци, хөөрэлдөөнүүдые үнгэргэхэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдана. Малшаднайшье али бүхы аргаараа оролдон, бидэнэй ажал хүдэлмэридэ туһалалсадаг. Фермэ, гүүртэ бүхэндэ ариг сэбэрые сахиха постнууд байгуулагданхай. Ажахымнай дүрбэн гүүртэ дээрэ бани хүдэлдэг. Совхозоймнай түбһөө 40—50 модоной газарта оршодог Тудхалта гэжэ газарта 1979 ондо культбаза баригдаа һэн. Эндэхи малшад байра дээрээ кино хараха, эдеэ хоолой зүйлнүүдые худалдан абаха аргатай болоо гээшэ. Эндэ пекарни бариглданхай, медицинскэ фельдшер ажалладаг.

Манай фельдшерскэ пунктын хүдэлмэрилэгшэдэй харюусалга доро дунда һургуули, хүүгэдэй саад, интернат оршодог. Ургажа ябаһан эдир үетэнэй элүүр энхын түлөө бидэнэр үнэн зүрхэнһөө, бүхы хүсэ шадалаараа оролдонобди. Һурагшадай бэеын элүүр энхые шалгахаһаа гадна, тэдэнэй дунда хөөрэлдөөнүүдые олоор үнгэргэдэгбди. Түбэй районно больницын врачнуудтай хамта, малшадай, ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй болон алба хаагшадай, һурагшадай бэеын элүүр энхые шалгадаг гээшэбди.

Мүнөө үедэ ажахы дотор-най үбһэ хуряалга түлэг ябажа байна. Ушар иимэһээ энэ шухала кампанида бидэнэйшье, медицинын хүдэлмэрилэгшэдэй хубита бии. Үбһэшэдэй стануудта аптечкэнүүдые тараанабди, санбюллетень гарганабди. Гэбэшье ажал хүдэлмэридэмнай дутуу дунданuудшье үзэгдэдэг. Тиимэһээ бии байгаа дутагдалнуудаа усадхан, саашадаа бүхы шадалаараа оролдон ажаллахабди гэжэ найдуулнаб.

Үшөө нэгэ хэлэхэ зүйлни гэхэдэ иимэ. Хэнэйшье мэдэһээр түрэл партиимнай ЦК-гай июниин (1983 он) Пленум үзэл сурталай хүдэлмэрине үндэр хэмжээндэ хүргэхэ, хүн бүхэнэй политическэ эдэбхи бадаргаха талаар тодорхой зорилгонуудые табяа гээшэ ааб даа. Тиимэһээ саашадаа бидэшье энэ хэрэгтэ хабаадаха, ажалай журам шангадхаха, мүн элдэб үбшэнһөө һэргылэлгын асуудалаар хөөрэлдөөнүүдые хэхэ уялгатайбди. Энээнэймнай түлөө малшад мандаа һайнние хүргэхэл байха.

Р. ЦЫРЕНОВА,
Захаамнинай районой Утаатын фельдшерскэ пунктые даагша.

УНШАГШЫН ҺАНАМЖА

ҺАЙХАН СЭДЬХЭЛҺЭЭ МҮНДЭЛЭНХЭЙ

Буряадай номой хэблэлээр залуу поэт Батажаргал Гармажаповай шүлэгүүдэй түрүүшын согсолбори гаргагдаба. Тэрэнь «Шэнэ үльгэр» гэжэ нэрлэгдэнхэй.

Батажаргал Гармажапов Агын автономито округой радио-дамжуулгын редакцида олохон жэлэй турша соо ажаллажа байна. Тэрэ М. Горькиин нэрэмжэтэ Литературна институт байгша ондо заочноор дүүргэбэ. Тиимэһээ сүлөөтэй сагаа уран зохёолдо зорюулдаг байһаниинь мэдээжэ. Энэ нүхэрэймнай түрүүшын ном урдамни дэлгээтэй.

> **Урган ябаһан**
> **Ухибүүдээ магтангаа,**
> **Шэнэ үльгэрөө**
> **Эхилээд байхада һайн даа,—**

гэһэн шүлэгэй бадагуудаар тэрэнь нээгдэнэ. Батажаргал бага ябахадаа үбгэд, хүгшэдэй үльгэр хөөрэхые шагнаха ехэ дуратай юм һэн. Һүүлээрнь үетэн нүхэдтөө хөөрэдэг бэлэй. Хүдөө талаар хүл нюсэгөөр бургааһан морьёо зайдалан унаад, харгын тооһо табгайгаараа бурьюулан, эмгэн һайхан эжынгээ энхэрэл доро Догой нютагтаа тэнжэһэн намтартай. Тиигэһээр он жэлнүүд үнгэрөө. Батажаргал бага наһанһаа ажалай амта танины, алишье юумэндэ һүбэлгэн бэрхэ байгаа. Догойгоо һургуулида һуража байха үедөө шүлэг бэшэлгынгээ түрүүшын туршалгануудые эхилһэн байна. Байн байн шүлэгүүдынь ханын газетэдэ гарадаг болоо.

Шүлэгүүд тухайнь хэлэхэдэ, иимэ байна. «Басаганай амжалта» гэһэн шүлэгыень хаража үзэе.

> **Бэлэдхэлэй һурагшын**
> **Булсагархан гар дороһоонь**
> **Табан үзэгүүд — задарюунууд**
> **Толо татама дорюунууд.**
> **Энэ дэлхэйе хубилгагша,**
> **Эгүүридэ хэтэдээ мандагша**
> **Гэрэлтэ Ленинэй нэрэ**
> **Гагнагдаба саарһан дээрэ.**

Минии һанахада, энэ шүлэг удхынгаа талаар яһала һайн байна. Саарһан дээрэ түрүүшын мүр гаргажа мүлиһэн басаганай оролдолго, эрмэлзэлые залуу поэт харуулжа шадаа.

> **Түрүүшын саһан!**
> **Түрүүшын саһан!**
> **Тетрадиим хуудаһандал хирэгүй сагаан,**
> **Түрүүшын саһанда, минии сэдьхэл,**
> **Томош болоходом, сагаан байхал.**

Нээрээшье тиимэ. Дэлгэр сагаан сэдьхэлтэй дэмы хооһон үгэгүй, номгон даруу зантай Батажаргал шүлэг-хүлэгэй жолоое шангаар адханхай. Буряадай бэлигтэй поэдүүдэй нэгэн байһан Цыдып Жамбаловай хэлэһэн үгые ходо һанажа ябагшаб. «Шүлэг гээшые сэдьхэлээ ехээр хүдэлгэн бэшэхэ ёһотой, тиигэбэл зохёол болохо» гэдэг һэн. Мүнөө һанаад үзэхэдэ тон зүб. Батажаргал Гармажапов юрын лэ буряад хүбүүн, сэдьхэлһээ шэбшэжэ, хүдөө нютагуудай үхибүүдэй хүхюу аяг зан шүлэглэн домоглон бэшэнэ.

> **«Эжы» гэһэн энэрхы дулаахан,**
> **«Аба» гэһэн айхабтар дорюун —**
> **Эгүүридэ мүнхэ хоёр үгэһөө,**
> **Эгээл нангин бэшэгэй мүрһөө**
> **Анха эхитэй буряад хэлэн,**
> **Ама гаран хэлэхэдэ, урин.**

Энэ «Түрэлхи хэлэмнай» гэжэ шүлэгүүдэй мүрнүүд дурдагдаба. Түхэл маягайнгаа талаар энэ шүлэг бэшэ шүлэгүүдһээ онсо илгарна. Буряад хэлэмнай үшөөл гүлмэрхэн үхибүүдэймнай хүн болохо хэрэгтэнь туһалха, бэлигэйнь зэбсэг гээшэл гэжэ поэт зураглан харуулна.

> **Хэды гоёш байг нагасындам,**
> **Хүдөө нютагаа шамдахам.**
> **Хамта үдэһэн буруумни**
> **Хүлеэнэл ёһотой барһамни...**
> **Һайхан үбһэ, обёосынь**
> **Һануугаар үгэдэг байһанби.**

Нагасындаа айлшан ошоһон хүбүүндэ городой хэршье гоё байгаа һаань, хүдөө нютагынь һанагдана. Харин ажалша бэрхэ хүбүүнэй абари зан харуулжа бэшэһэниинь тэмдэглэмээр байна. Үшөө нэгэ шүлэгэй мүрнүүд зүрхэ сэдьхэл буляана.

> **Эжынгээ талаар ошоходол,**
> **Эреэгшэнээл һаажа удаараа,**
> **Урогһоо, Намсалма хожомдоол,**
> **Үетэндөө хэлээгүйл гайхаад.**

Батажаргалтай нэгэнтэ бэшэ уулзахадаа, зохёоһон шүлэгүүд тухайнь удаан хөөрэлдэгшэбди. Энэ хүмнай гансал үхибүүдтэ зорюулһан шүлэгүүдые бэшэдэг бэшэ, хажуугаарнь очерк, зураглал, рассказ бэшэжэ, уншагшадаа һонирхуулдаг. Эхэ орон, Коммунис парти, түрэһэн нютаг, хүнэй эхэ, ажалша зон, инаг дуран—эдэ темээр поэт баһал бэшэдэг. Тэрэнэй зохёолнууд «Байгал» журналда, «Буряад үнэн», «Агын үнэн» газетэнүүдтэ толилогдодог. Батажаргал Гармажаповые уран зохёолдо тон дуратай, баян нугархай хэлэтэй залуу шүлэгшэн гэхэдэ алдуу болохогүй.

> **Гэрэймни газааһаа һунан зурыһан**
> **Гүлмэр наринхан зүргэ харгымни**
> **Хүтэл дабаае, уһа голые**
> **Хүндэлэн гатална һахы һалагхан...**

Нигэжэ залуу шүлэгшэн сэдьхэлээ хүдэлгэн, шүлэгөө үгэлэн, зүргэ харгыгаа дамжаһан уран зохёолой долгин соо шунгажа, бэеэ мэдүүлһэндэнь би баясанаб. Түрүүшын ном. Бэшэхэ замай түрүүшын алхам. Тон ехэ баяр. Тиимэһээ би тэрэниие шүлэгөөр юрөөнэб:

> **Шүлэгөөр сохилһон зүрхэн,**
> **Шадал соогоо шэбшээрэй!**
> **Шамдаа хэлэхэ захяамни—**
> **Шэнэ зохёол бэшээрэй!**

Ц. ЦЫРИТОРОН.
Мухар-Шэбэр нютаг.

СТУДЕНТНЭРЭЙ ХҮСӨӨР

Ленинград, Новосибирск, Эрхүү болон Улаан-Үдэ хотонуудай студентнэрһээ бүридэһэн зональна «Байгал» гэжэ отряд юһэдэхи жэлээ БАМ-ай Буряадай участогта ерээд, ажаллажа байна. Бүхы дээрээ Буряадай участогта 700 гаран студентнэрһээ бүридэһэн 18 отряд хүдэлнэ. Тэдэнэр үйлэдбэриин, социально-соёлой барилгануудта хабаадана, барилгашадай һуурин тосхонуудые болбосон түхэлтэй болгожо, рельснүүдые табиха хүдэлмэри хэнэ.

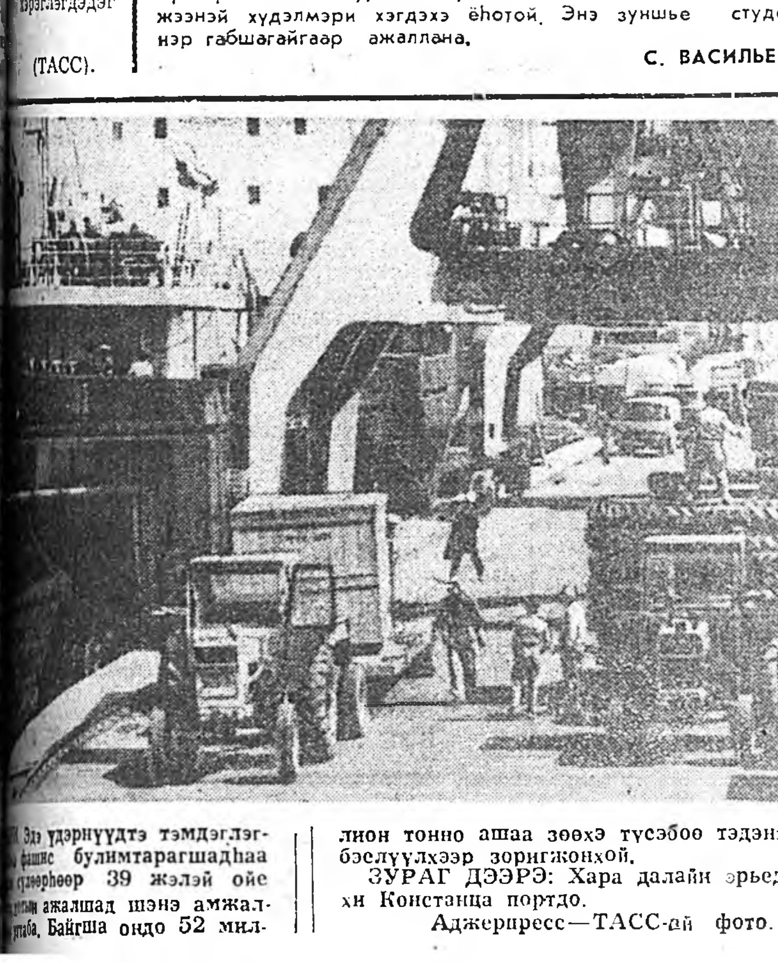
Буряадай гүрэнэй Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай «Интеграл» гэжэ отрядай студентнэр Нижнеангарск хотын загаһанай заводто амжалтатайгаар хүдэлжэ байна. Ерээдүйн багшанар тус предприятида загаһа болбосоруулгын дүршэл шадабаритай боложо, үдэрэйнгөө даабарие үлүүлэн дүүргэнэ. Ажалай дүн бултанай оролдолгоһоо гадна, эмхидхэгшын хүдэлмэриһөө дулдыдана ха юм. Эндэ «Интеграл» отрядай комиссар, физико-математическа факультедэй 2-дохи курсын студентка Сэсэг Раднаевагай эмхидхэхы бэлиг шадабари тэмдэглэлтэй.

Зональна «Байгал» гэжэ отрядта Лаос, Монгол орон, Куба, Сири, Польшо болон Германиин Демократическа Республикын студентнэр хүдэлнэ. Тэдэнэй зариманиинь, жэшээлбэл, Монгол ороной студент Лооройн Энхболд гурбадахяа БАМ-да ерэнхэй.

Студентнэр баруун зүгтэ оршодог Якурим станциһаа (Эрхүүгэй область) зүүлжээ Кодарай тоннель (Шэтын область) хүрэтэр түмэр зам барилсана.

Дээдэ болон тусхай дунда һургуулинуудай студентнэрэй хүсөөр БАМ-ай Буряадай участок дээрэ горитой ехэ хэмжээнэй хүдэлмэри хэгдэхэ ёһотой. Энэ зуншье студентнэр габшагайгаар ажаллана.

С. ВАСИЛЬЕВ.

...Эдэ үдэрнүүдтэ тэмдэглэгдэһэн фашис булимтарагшадһаа сүлөөлһөөр 39 жэлэй ойе ...ажалшад шэнэ амжалтаар ...угтаба. Байгша ондо 52 миллион тонно ашаа зөөхэ түсэбөө тэдэнэр бэелүүлхээр зориглонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Хара далайн эрьедэхи Констанца портдо.

Аджерпресс—ТАСС-ай фото.

ТАСС — АПН

ХИЛЫН СААНАҺАА

АМГАЛАН БАЙДАЛАЙ АША ТУҺАДА

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Ю. В. Андроповой Москвада американ сенаторнуудтай хэһэн хөөрэлдөөе дэлхэйн олониитэ үргэнөөр шэнжэлжэ үргэлжэлһөөр. Бүхы арадуудта амгалан тайбан байдал хангахые СССР-эй хэлбэришэгүйгөөр шиидэнхэй байһые энэ хөөрэлдөөнэй үедэ совет хүтэлбэрилэгшэ элирхэйлэн харуулаа гэжэ элдэб оронуудай политическэ ба ниитын элитэ мэдээжэ ажал ябуулагшад заана.

Буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлаха замда тодорхой алхам болоно гэжэ ядерна физикын талаар американ элитэ мэдээжэ мэргэжэлтэ, Корнеллскэ университедэй профессор К. Готтфрид мэдүүлбэ. Хэмэл ододые унагааха ямар нэгэн түхэлэй буу зэбсэгүүдые замбуулинай дайдада түрүүлэн гаргахагүй гэһэн тон шухала удха шанартай уялга Советскэ Союз абаһан байна.

Хэмэл ододые унагааха зорилготой бии байгаа түхеэрэлгэнүүдые үгы хэхэ, шэнэ зэбсэг хэрэгсэлнүүдые бүтээн гаргалгые хорихо гэһэн совет дурадхал хүн түрэлтэнэй анхаралые ехээр татаба гэжэ американ **«Филадельфия инкуайрер»** газетэ бэшэнэ.

Ю. В. Андроповой оруулһан дурадхалнуудые Рейганэй захиргаанай дары түргөөр шэнжэлэн шудалжа эхилээ һаань, һайн байгаа гэжэ американ **«Ньюсдей»** газетэ редакционно статья соогоо бэшэнэ. Хэмэл ододые унагааха гэһэн зорилготой, буу зэбсэгүүдые хорихо тухай договорые шалгаха хэрэг Москва болон Вашингтоной хоорондо табигдаха ёһотой. Советскэ Союзтай үгэеэ ойлголсохын тула Рейган оролдолго гаргаха зэргэтэй.

СССР-эй эб найрамдалта, бүтэмжэтэй һайн үүсхэлнүүдые амгалан тайбан байдалда дуратай бүхы хүнүүд һайшаана гэжэ Чехословакиин **«Руде право»** газетэ бэшэнэ. Иимэ байдалда США-гай политикын ээрхэг түримхэй байһаниинь улам элеэр харагдана. Ушарынь юуб гэхэдэ, тэдэнэр замбуулинай лайдада дай хэхые эршэмтэйгээр бэлдэжэ байна бшуу.

Ракетно-ядерна дайнай аюулһаа Европые аршалан хамгаалхын түлөө, буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые хизаарлахын түлөө, эб найрамдалай түлөө үнэн зүрхэнһөө тэмсэдэг байһанаа Советскэ Союз үшөө дахин баталба гэжэ Венгриин **«Непсава»** газетэ бэшэнэ.

«Замбуулинай лайдада буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые зогсоохо талаар шэглүүлэгдэһэн совет шэнэ дурадхал хадаа ФРГ-дэ дайн дажарта эсэргүү хүдэлөөнэй тала баридаг бүхы хүнүүдтэ хандалга болоно. Дэлхэйн эб найрамдалда дуратай бүхы хүсэнүүд тэрэниие гүйсэд дүүрэнээр дэмжэхэ ёһотой», —гэжэ Германиин Компартиин түрүүлэгшэ **Г. Мис** мэдүүлбэ.

Бодото үнэн зүрхэнэй эб найрамдалта үүсхэлнүүдтээ Советскэ Союз үшөө нэгэ хуудаһа нэмэбэ гэжэ Англиин **«Морнинг стар»** газетэ редакционно статья соогоо тэмдэглэнэ. Дэлхэйе ядерна дайнай аюулһаа зайсуулан сараха талаар шухала удха шанартай дурадхалнуудые СССР хойно хойноһоонь оруулжа байна.

Политическэ ондо ондоо үзэл бодолтой олон миллион хүнүүд совет эб найрамдалта дурадхалнуудые үндэрөөр сэгнэнэ гэжэ Финляндиин **«Кансан уутисет»** газетэ тэмдэглэнэ.

Совет хүтэлбэрилэгшын оруулһан дурадхалнууд хадаа эб найрамдалые хангаха, ядерна дайнай аюулһаа хүн түрэлтэниие аршалан хамгаалха талаар шэглүүлэгдэһэн совет шухала үүсхэлнүүдэй гол хубинь болоно гэжэ **Венесуэлын эб найрамдалай национальна Соведэй** мэдүүлгэ дотор хэлэгдэнэ.

ФКП-гэй ЭДЭБХИТЭДЭЙ УУЛЗАЛГА

ПАРИЖ. ФКП-гэй түбэй хэблэлэй орган —«Юманите» газетын сентябриин 10—11-дэ үнгэргэгдэхэ һайндэртэ бэлдэлгэдэ зорюулагдаһан Франциин Коммунис партиин эдэбхитэдэй уулзалга Парижай хүдэлмэришэнэй Нантер гэжэ райондо болобо.

Газетын мүнөө жэлэй һайндэр түрүү хубилалтануудые бэелүүлхын түлөө ороной демократическа бүхы хүсэнүүдэй тэмсэлые эдэбхижүүлгэдэ туһа нэмэри болохо байһаниинь дамжаггүй гээд ФКП-гэй Политбюрогой гэшүүн, ФКП-гэй ЦК-гай секретарь Гастон Плиссонье уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдээ онсолон тэмдэглэбэ. Мүнөө үедэ хүдэлмэреэр хангаха асуудал улам бүри бэрхэтэй байдалда орожо байна гээд экономическа байдалые шэнжэлхэдээ тэрэ тэмдэглээ. Зүүнэй партинуудай правительствын социальна, экономическа ба демократическа реформо хүдэлмэригүйдэлгын үргалтые зогсоохо арга олгоһон байгаа. Тиигэбэшье хүдэлмэриин шэнэ газарнуудые байгуулха зорилгоор бүри ашаг үрэтэй хэмжээнүүдые абаха шухала экономикын түрүү һалбаринуудые, нэн түрүүн промышленностиин национальна шэнжэтэй бүхы һалбаринуудые хүгжөөһэн ушартал энэ асуудал шиидхэгдэжэ болохо юм.

ПАРИЖДА БАЯР ЁҺОЛОЛ БОЛОБО

ПАРИЖ. Фашис булимтарагшадһаа Парижые сүлөөлһөөр 39 жэлэй ойдо зорюулагдаһан баяр ёһолол Франциин ниислэл хотодо болобо. Эсэргүүсэлтын хүдэлөөндэ хабаадагшад, фронтовигууд, гитлеровскэ үхэлэй лагерьнуудта тамалагдан зобоогдоһон хүнүүд мемориальна комплексын дэргэдэ суглараһан байгаа. Дайнай ветерануудай хэрэгүүдэй талаар национальна оборонын министрэй дэргэдэхи гүрэнэй секретарь Жан Лорэн, ФКП-гэй Политбюрогой гэшүүн, ФКП-гэй ЦК-гай секретарь Гастон Плиссонье түрүүтэй Франциин Коммунис партиин делегаци, ороной хэдэ хэдэн ниитын эмхинүүдэй түлөөлэгшэд энэ ёһололдо хабаадалсаба.

Суглараргшад Танигдаагүй солдадай хүүрэй дэргэдэхи мүнхын галда веногуудые табиһан байна. Тэдэнэр минута соо дуугай байжа, патриодуудай дурасхаалые ёһолон хүндэлһэн байгаа.

АШАТАЙ ТУҺАТАЙ ХАРИЛСААН

ВАШИНГТОН. 1981—1982 онуудта бэелүүлэгдэһэн совет-американ харилсаан тухай элидхэлые Рейганэй захиргаан конгресстэ эльгээбэ. АП агентствын мэдээсэһэнэй ёһоор, медицинын, физикын, туршалгын техникын, оршон тойронхи байгаалиие сахин хамгаалгын талаар совет болон американ эрдэмтэдэй харилсаан али алиндань ашатай туһатай байна, ехэ үрэ дүнгүүдые үгэнэ гэжэ тэмдэглэгдээ.

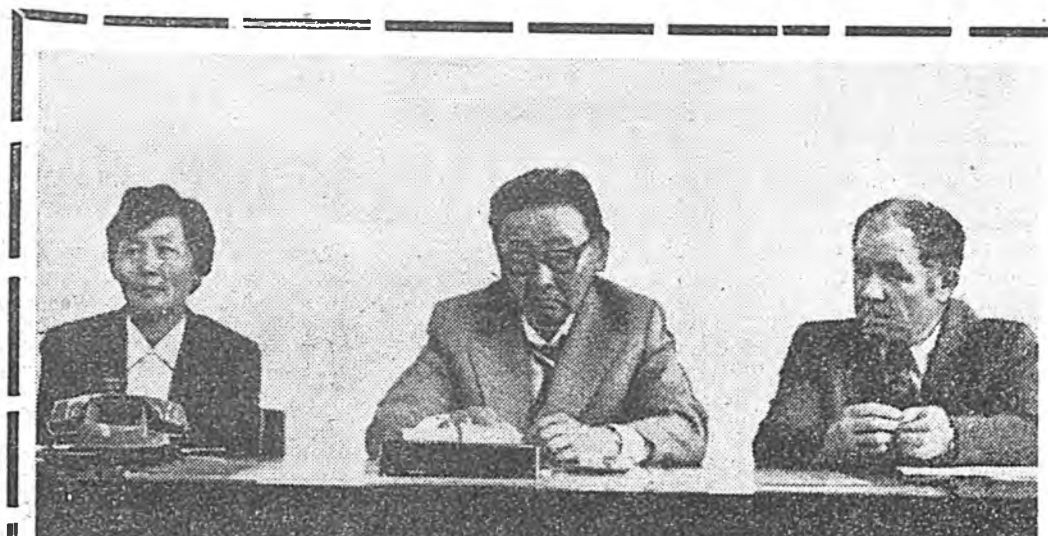
Иимэ тобшолол юугээрээ онсо шэнжэтэйб гэхэдэ, совет-американ эрдэм, техникын харилсаае хүгжөөхэһөө байтаган, тэрэниие али бүхы аргаар буруу һүргэхые оролдодог захиргаан иимэ юумэ хэхэ баатаг болоһон байна. Вашингтон энэ замда түбэг бэрхэшээлнүүдые ушаруулдаг байгаа, мүнөөшье ушаруулна.

Совет-американ харилсаанай ашатай туһатай байһан тухай баталбашье, тэрэниие буруу һүргэхэ хараа шэглэлээ хубилгаха түсэбгүй байһанаа захиргаанай мэдүүлһэн ушарынь элидхэл сооһоо элирнэ.

ШУХАЛА ҮҮСХЭЛНҮҮД

ХАНОЙ. Советскэ Союзай эб найрамдалта үүсхэлнүүдые вьетнам арад үндэрөөр сэгнэнэ, сум дэмжэнэ гэжэ СРВ-гэй правительствын министр Во Донг Зянг эндэ мэдүүлбэ. США-гай дай журөөдэһэн харата муухай ябуулгануудай хүн түрэлтэндэ түйлай ехэ аюул тохёолдуулжа байхадань, эдэ үүсхэлнүүд онсо шухала удха шанартай байна. Эгээл тиимэһээ буу зэбсэгүүдые бүтээн гаргалгые болюулха, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хүряаха талаар шэглүүлэгдэһэн СССР-эй тодорхой дурадхалнуудые дэлхэйн олон миллион хүн зон һайшаана гэжэ тэрэ хэлээ.

СРВ-дэ социалис байгуулалта эб найрамдалай хэрэгүүдһээ таһаршагүй юм. Американ империализмын ба уласхоорондын хархис бусад хүсэнүүдэй ээрхэг түримхэй политикада Вьетнам эсэргүүгээр тэмсэнэ.

УУЛЗАЛГЫН БАЯР

Буряадай АССР-эй байгуулагдаһаар 60 жэлэй ойн үезэр СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар манай республикын уран бэлигэй, арадай гэгээрэлэй, элүүрые хамгаалгын гурбан түлөөлэгшэдтэ СССР-эй үндэр нэрэ зэргэнүүд олгогдоһон байна.

Тиигэжэ РСФСР-эй арадай артист, Россин Федерациин искусствын габьяата ажал ябуулагша, Буряадай АССР-эй, РСФСР-эй Гүрэнэй шангуудай лауреат, композитор Б. Б. Ямпиловта СССР-эй арадай артистын, РСФСР-эй һургуулиин габьяата багша, Хурамхаанай районой Гааргын дунда һургуулиин математикын багша М. Ч. Гармаевада СССР-эй арадай багшын, Кабанскын районой Селенгинск хүдэлмэришэнэй тосхоной участково больницын ахамад врач Г. Н. Тепляшинда СССР-эй арадай врачай үндэр нэрэ зэргэнүүдэй, үнэмшэлгэ-грамотануудай энгэртээ зүүхэ тэмдэгүүдтэйгээр баяр ёһололой оршон байдалда барюулагдаһан тухай һаяхан манай газетэ мэдээсээ һэн.

Үнгэрһэн үдэрнүүдэй нэгэндэ редакциин пресс-конференциин зал соо республикын газетэнүүдэй, радио болон телевидениин хүдэлмэрилэгшэд олоороо сугларба. Ушарынь хадаа үндэр нэрэ солодо хүртэгшэдые журналистнууд урижа уулзалга эмхидхээд, олон тоото асуудалнуудые табиһан, тодорхой харюунуудые абаһан байна.

— СССР-эй арадай багша гэһэн үндэр нэрэ зэргэ хадаа гансашье намда бэшэ, мүн удаан саг соо минии ажаллажа байгаа коллективтэ сэхэ хабаатай, — гэжэ олон асуудалда харюу үгэһэн Мария Чириповна Гармаева мэдүүлбэ. — Гүрэн түрэдөө ашатуһатай ерээдүйн эрхэтэдые түрүү үзэл бодолтойгоор, һайн эрдэм мэдэсэтэйгээр хүмүүжүүлхэ һургаха хэрэгтэ бүхы арга шадабаряа зорюулха байнаб.

— Би мүнөө эхилхэеэ байгаа шэнэ һуралсалай жэлһээ табадахи класс абажа, дунда һургуулияа дүүргэтэрнь хүтэлбэрилхэ байнаб. Һурагшадые ажалай онол дадалтайгаар хүмүүжүүлхэ хэрэгые нарижуулан һайжаруулха, тэдэнэй ерээдүйнгөө мэргэжэлые зүбөөр шэлэхэ хэрэгтэнь бидэ, бүхы багшанар, тон түрүүшын туһалагшад, дэмжэгшэд байха зэргэтэйбди, — гэжэ нүхэр Гармаева тэмдэглэбэ.

Удаань республикын мэдээжэ композитор Бау-Доржо Базарович Ямпилов һүүлэй үедэ «Үхэлһөө хүсэтэй» гэжэ оперо бэшэһэн тухайгаа хөөрэжэ үгэбэ.

— Шэнэ дуу, хүгжэм дээрэ ажалланаб. БАМ тухай томо зохёол бэшэхэ хүсэл бии, — гэжэ тэрэ хэлэбэ.

— Үбшэнтэндэ тон зүбөөр хандажа аргалха гээшэ врачай ажалай харюусалгатайшье, орёошье талань юм,— гэжэ Геннадий Николаевич Тепляшин хөөрэнэ. — 27 жэлэй саана Ижевск хотын мединститут дүүргэһээр, Буряад орон ерэжэ, Зэдын районой Петропавловкын больницада врачаар ажаллажа эхилээ һэм. Удаань түрүүшын буряад бэлигтэ хирург Эрдэн Раднаевич Раднаевай хүтэлбэри доро мэргэжээб. — гэбэ.

— Танай түрэлхид соо бэрхэ хирург, врачнар байгаа алтай?..

— Эсэгэмнил эмшэн байһан юм... малай, — гэжэ, Геннадий Николаевич дулааханаар миһэрнэ.

Уулзалга дээрэ үндэр нэрэ зэргэдэ хүртэһэн нүхэд ехэ этигэл найдабари үзүүлһэндэнь Коммунис партидаа, Совет правительстводаа, үнэн зүрхэнэй халуун баярые үшөө дахин элирхэйлбэ.

Б. ЖАНЧИПОВ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Уулзалгын үедэ.

А. ШОЙЖОЛОВОЙ фото.

Үбһэшэдые баясуулна

Хүдөөгэй соёлой байшангуудай болон клубуудай агитбригадануудай маршрудууд республикымнай бүхы харгы замаар гарана. Агитбригадын коллективүүд ниитын малда тэжээл бэлэдхэжэ байһан үбһэшэдэй, сенажай звенонуудаар ябажа, һонирхолтой концертнүүдые харуулна.

Түнхэнэй, Захааминай, Хэжэнгын, Кабанскын, Хориин болон Улаан-Үдын районуудта тэжээл бэлэдхэгшэдые соёлой талаар хангалга гуримтайгаар эмхидхэгдэнхэй. Нэрлэгдэгшэ районуудай соёлой таһагуудта хүдөө ажахын ажалшадые хангалгын тусхай график-түсэбүүд табигданхай. Агитбригадада соёлой хүдэлмэрилэгшэдһөө гадна, библиотекын, киносетиин, больницын болон бусад эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд эдэбхи ехэтэйгээр хабаадана гэжэ тэмдэглэлтэй.

Зэдын районой «Мир» колхозой, Түнхэнэй районой Галбай, Туран һууринуудай болон «Сибиряк» колхозой комплексно бригаданууд хорин хоногой туршада үбһэшэдэй 40 звеное хангахадаа, 35 концерт харуулһан, 38 лекци уншаһан, 70 гаран «дайшалхы хуудаһа» гаргаһан байна. Закаменск хотын соёлой байшангай (уран һайханай хүтэлбэрилэгшэнь С. В. Галуева), Зэдын комбинадай соёлой ордоной (хүтэлбэрилэгшэнь Т. И. Дорощенко) агитбригаданууд хэдэн совхозуудай үбһэшэдэй бүхы звенонуудаар ябажа, һонирхолтой дуу хатарнуудаа гүйсэдхэһэн байна. Тиихэдэ Закаменск хотын шэнэ микрорайоной зунай агитталмай дээрэ концерт харуулаа, С. В. Галуевай хүтэлбэрилдэг агитбригадатай студентнэр нэгэдээд, Михайловкын, Хамниин, Харацайн совхозуудай үбһэшэдтэ ошоо. Студентнэрэй ажабайдалһаа абтаһан хэһэгүүд, шог зугаатай дуунууд харагшадта һайшаагдажа, халуун альга ташалгаар угтагдаһан байна.

Загарайн районой Ташаланай ба Үнэгэтэйн агитбригаданууд 900 шахуу хүн зондо концерт харуулаа. Тэдэнэй программада уласхоорондын байдалаар хөөрэлдөөн, лекци болон дуу хатарай номернууд ороно.

Республикымнай соёлшод горитой ажал ябуулжа байнхай. Тэдэнэй харюусалга ехэтэй хүдэлмэриин халуун хаһа түлэг дундаа.

К. ЛОБСАНОВА,
РНМЦ-гэй методист.

Соёлой һонин

«АЛТААР БАЯН ХҮБШЭДЭ» ЗОРИБО

Уран зохёолшо Владимир Митыповэй «Алтаар баян хүбшэдэ» гэһэн романай удхаар «Мосфильм» киностудиин режиссер Арья Дашиев үргэн экрантай, уран һайханай, үнгэтэ фильм буулгахаар түсэблэнхэй.

Уран һайханай хэдэн фильмүүдые табиһан, Буряадай АССР-эй искусствын габьяата ажал ябуулагша кинорежиссер Арья Дашиев һаяхан республикын хойто нютагуудаар ябажа ерэбэ. Вл. Митыповэй дурсагдагша роман соо зураглагдаһан үйлэ хэрэгүүд Буряад ороной хойто нютагуудаар болоһон байдаг. Тиимэһээ шэнэ фильмынгээ ерэхэ жэлдэ буулгагдажа эхилхэ газарнуудые шэлэн харахаяа Арья Дашиев БАМ-ай Буряадай баруун участогһаа Баунтын районой зүүн-хойто захын нютагууд хүрэтэр ябаха юм. Тиихэдээ тэрэ тэндэхи ажахынуудай хүдэлмэришэдтэй, Байгал-Амарай түмэр замай барилгашадтай, орошодтой уулзаһан байна.

Б. НАМДАКОВ.

АЙЛШАД БУУХАНЬ

Новокузнецк хотын Серго Орджоникидзиин нэрэмжэтэ ород драмын театр сентябриин 7-һоо Буряадай АССР-эй ниислэлдэ гастрольнуудаа эхилхэнь. Айлшан театрай репертуарта тон һонирхолтой нэрэнүүд уншагдана. Тобшолбол, Н. В. Гоголиин «Һамга абалга» гэһэн шог ёгтото зүжэг, А. Абдуллинай «Арбан гурбадахи түрүүлэгшэ» гэһэн мүнөө үеын драма, Лопе де Вегэй «Һанаамгай хүүхэн». Э. Олбиин «Сэсэрлиг соо» гэһэн шог ёгтото зүжэгүүд. А. Касоны «Модод байһан шэгтээ хосордог» гэһэн мелодрама, Д. Боккаччогой «Декамерон», мүн С. Алешиной «Дон-Жуан»—бүхыдөө 7 һонирхолтой зүжэг улаан-үдынхидэй анхаралда дурадхагдана.

Мүнөө жэлдэ Новокузнецкын театр ойн баярта 50-дахи сезоноо нээхэнь. Тэбхэр 50 жэлэй саана Л. Славинай «Интервенция» гэһэн зүжэгөөр тус театр зохёохы замаа эхилһэн юм.

Алдарта Кузнецкһээнь оройдоол 4 наһаар дүү энэ театр түрэл хотынгоо үндэр нэрые холуур суурхуулжа, амжалта түгэсөөр хүдэлдэг юм. Театрайхид Эхэ оронойнгоо хизаар бүхэндэ айлшалжа, ухаа түгэлдэр зүжэгүүдээрээ олон түмэнние баясуулһан намтартай.

Т. НЕЧАЕВА.

ФЕСТИВАЛЬДА ХАБААДАЛСАХА

Кукольна театрнуудай зональна фестиваль сентябрь һарада Абакан хотодо үнгэргэгдэхэ ёһотой юм. Тус фестивальда Сибириин болон Алас Дурна зүгэй кукольна театрнуудай коллективүүд эрхим зүжэгүүдээ олон тоото харагшадай, театральна шүүмжэлэгшэдэй анхаралда дурадхахаар хараална.

Республикымнай кукольна театрайхид фестивальда А. Алексеевэй болон Д. Дылгыровэй пьесын удхаар табигдаһан «Һанаамгай Зоригто» гэһэн һонирхолтой зүжэгөө абаашаха байһанаа мэдүүлээ. Хотымнай хүүгэдэй хужарлан харадаг шогтой хүхюун энэ зүжэгые А. Первушин найруулан табиһан юм.

А. АНДРЕЕВ.

ХУЖАРЛАЖА УНШАМААР

Бурлад:й номой хэблэлээр Борис Сыреновэй «ТЭНГЭРИИН МАНДАЛ» гэжэ шүлэгүүдэй согсолбори барлагдан гараба. Энэ хадаа поэдэй гурбадахи ном болоно. Урдань Борис Сыренов «Жаахан шүлэгүүд», «Эрмэлзэл» гэһэн шүлэгүүдэй суглуулбаринуудые хэблүүлээ һэн.

Энэ гурбадахи номынь хэдэн бүлэгүүдһээ бүридэнэ. «Заяаша наран» гэһэн бүлэгтэ Эхэ орон, Коммунис парти, эхэ эсэгын нангин һургаал даган магтаһан шүлэгүүд гол һуури эзэлнэ. Тиихэдэ «Гүнзэгы худагай уһан» гэһэн бүлэг соо хизаар нютагай түүхэһээ һабагшатай уянгын философско удхатай уран шүлэгүүд олоор ниитэлэгдэнэ.

Уран зохёолой болон искусствын гоё һайханиие шэнжэлхы һонирхолой шэнэ мэдэрэлээр ойлгожо абаһан тэмдэглэлнүүдээ Эрдэни Бальжинимаев «Байгал» журналда, «Буряад үнэн» газетэдэ толилуулжа, олоной һонирхол үүдхэһэн байдаг.

Мүнөө журналист Эрдэни Бальжинимаевай уран зохёолой болон искусствын зүйлнүүдые уншажа, хаража бэшэһэн тэмдэглэлнүүдэй томохон согсолбори «САГАЙМНАЙ ХУУДАҺАН» гэһэн гаршагтайгаар хэблэгдэн гараба.

Бэлигтэй уран зохёолшод Чимит Цыдендамбаевай «Буряад басаган» гэжэ тууджа тухай, Ким Цыденовэй «Һарата һүниинүүд» гэжэ рассказ болон Николай Дамдиновай «Зунай аадар» гэжэ поэмэ, мүн «Сонедүүдэй баглаа» тухай авторай литературно-публицистическэ дэлгэрэнгы тайлбаринууд нлангаяа һонирхолтой байха.

А. АНГАРХАЕВ,
Буряадай номой хэблэлэй редактор.

ҮХИБҮҮДЭЙ ЗУНАЙ АМАРАЛТА

АЖАЛАЙНЬ ЗАМАЙ ЭХИН

Санномыск тосхоной зүүн-урда, хүхэ ногоон нарһан модоной үбэртэ, үзэсхэлэнтэ һайхан газарта түхеэрэгдэһэн үхибүүдэй ажалай болон амаралтын лагерьта мэнэ һаяхан хүрэжэ ерээ һэм. Нэн түрүүн хушалтатай хурьгадай байха үргэн ехэ байра холоһоо тэбхын харагдана. Тэрээнһээ нэгэ бага хойшохоноо үхибүүдэй эдеэлдэг столово, тэз саанань хоёр вагон-гэр байна. Хонидой хорёогой урда ажалай һүүлээр бэеэ угаадаг душ түхеэрэгдэнхэй.

Эндэ мүнөө Санномыскын дунда һургуулиин ахалагша классуудай 12 һурагшад энэ жэлдэ абтаһан хурьгадые харууһалжа байна. Тэдэнэртэ бүхыдөө 1088 залуу мал даалгагдаһан юм. Эдэнь 4 бүлэг болгогдожо хубаарилагданхай. Бүлэг бүхэнине гурбан һурагша даажа абанхай. Эдэнэрэй мэдэлдэ дунда зэргээр 272 хурьган тоологдоно.

Ингэжэ эндэхи нютагай дунда һургуулиин һурагшад зунайнгаа амаралтын үедэ түрэл совхоздоо хамһалсажа өөһэдынгөө бишыхан хубита оруулалсажа байна бшуу. Энэнь тон һайшаалтай, ашаг туһатай хэрэг гээшэ ааб даа. Юуб гэхэдэ, үхибүүд имагтал ажахыдаа туһална бэшэ, харин мал ажалда дүршэлтэй болоно ха юм.

— Түрүүн июнинн 2-һоо июлиин 15 болотор 45 хоногой туршада ондоо бүлэг үхибүүд хүдэлөө һэн. Тиихэдэ 11 һурагша ажаллажа гараһан байна. Харин бидэ үнгэрэгшэ һарын тэнгһээ хойшо эндэ хүдэлнэбди. Юрэдөө, үхибүүд ехэл һайнаар ажаллана. Энэ үнгэрһэн хугасаада нэгэшье толгой мал гарзалуулагдаагүй. Манай харууһалжа байһан хурьгад соо муу, үбшэн, үлбэршье амитад бии, — гэжэ үхибүүдые даажа ябаһан багша Мария Конновна Краснопеева бэшэнээ магтан хөөрэнэ.

Эдэнэрэй һайнаар ажаллаха, амарха эрхэ байдал совхозой дирекци, партком гүйсэдөөр байгууланхай. Улаан булан соонь шатар, даам, телевизор, радиоприемник, элдэбын номтой библиотекэ, газетэ болон журналнууд, бэеэ һорихо спортивна хэрэгсэлнүүд гүйсэд бии. Эдэнэр сүлөөтэй сагтаа һонирхолтойгоор амарна, үнгэрэгшэ неделидэ волейболоор мүрысөө үнгэргэһэн байна.

— Совхозой дирекциин ба һурагшадай үйлэдбэриин бригадын хоорондо ажалай тусхай хэлсээн баталагданхай. Үхибүүдэй хэхэ хүдэлмэри, түсэбтэ даабари, ажалай түлөөһэн гүйсэд шиидхэгдэнхэй, — гэжэ нүхэр Краснопеева мэдүүлбэ.

Светлана Эпова бригадираар, Ольга Иванова комсоргоор, ажахын дүршэлтэй малшан Василий Андреевич Красиков һурган хүмүүжүүлэгшээр хүдэлнэ. Звенонуудай хоорондо социалис мүрысөөн дэлгэрүүлэгдэнхэй. Дүнгүүдынь арба хоноод лэ согсологдожо байдаг юм. Һүүлшын дүнгөөр гурбадахи звеногойхид (даагшань 9-дэхи классай һурагша Сергей Краснопеев) түрүүлжэ гараа. Эдэнэртэ дамжуулгын улаан вымпел барюулагдаһан байна.

Эндэ декада бүхэндэ хурьгадаа шэгнэжэ, дүнгүүдээ согсолдог гуримтай. С. Краснопеевэй хүтэлбэрилдэг звеногой отарын хурьган бүхэ-

Хүн ба байгаали

ҺАЙХАН ДАА НЮТАГНАЙ!

Һалбагар мүшэртэй модоорн хушагданхай эгээл юрын энэ хадын налуу ташалан, оройень харамсаараа, тэрээн өөдэ бэлэхэнээр үгсэн гаража боломоор гэжэ мэхэлэгдэжэ болохот...

Энэ хада өөдэ үгсэхэ бүри ой модон улам үдхэн, налуунь бүри эгсэ боложо, үхэр шулуунууд эндэ тэндэ дайралдажа эхилнэ. Тиин оршон тойронхиие анхаралтайгаар ажаглахада, таатай зохид байдаг гээшэ. Ан амитадай нарихан зүргэнүүд мододой дундуур годиролдоно. Харин зөөлэхэн хүбхэн дээгүүр гэшхэлхэдэ аятай зохид гээшэнь.

Хаг хүбхэн (лишайник) — байгаалиин зохёоһон гайхалтай ургамал ха юм. Музейдэшье табигданхай байхадаа тэрэ ургажал, хүгжэжэл байха. Тиихэдэ хаг хүбхэн хосорходоо, ами аминдаа ажамидарха аргатай һархяаг гү, али уһанай ямар нэгэн ургамал болодог, һөөргөө ниилэхэдээ—мүнөөхил хаг хүбхэн. Тэрэнэй ажамидаралай хүсэн аргагүй ехэшье һаа, дашье аалихаар ургадаг. Хаг хүбхэнние энэ хада дээрэ хаа хаанагүй —газар, шулуун болон модон дээрэшье ургажа байхыень обёорхот.

Саашаа ябаха бүри алирһан, нэрһэн, элбэгээр ушарна.

Газар, хүбхэн дээрэ элдэб эсын абаахайнууд томо хара шоргоолзод июдэндэ торолдоно. Тэз саана, шулуун доро, горхоной шолшогонохо соностоно. Тэрэ абяа шэмээгүй жалга соо хүнэй нюдэндэ харагдахагүйдөө танигдаагүй ямар нэгэн һониин абяа гаргана. Нэгэ үхэр шулуун доро тогтоһон сэб хүйтэн уһан дээрэ тогтобобди. Үнэхөөрөөшье, эндэхи уһан жэгтэй хүйтэн. Хүбхэнтэй эрье дээрэнь хэбтээд, мүльһэндэл хүйтэн уһан руу гараа хэжэ, оёорыень шэнжэлбэбди. Бидэнэй гайхалда зузаан гэгшын мүльһэн оёорыень хушажархинхай байба. Энэ сөөрэмхэниие тойроод адаглахада, эндэ тэндэһээ нишээ ерэһэн зүргэ харгынууд харагдаба. Тиихэдээ энэ сөөрэмхэн олон ан амитадай ундалдаг газарынь байба ха юм.

Иимэ сэб хүйтэн уһатай горход саһан малгайтай хадын оройһоо эхи абана. Тэрээн дээрэ нэгэшье томо модо харахагүйт. Эндэмнай тайга дүүрэжэ, тундра эхилнэ бшуу. Набтархан бэетэй сэсэглэһэн тэрэлжые хараад, бултадаа гайхабабди. Тиихэдэ гансал Забайкалида ушардаг, баһал бага бэетэй, ябаган хушатай уулзабабди. Нилээдгүй шэрхи модод байна.

Хоёр часһаа улуу ябажа зориһон хадынгаа оройһоо оршон тойрониие хаража байхада, ямар аятай зохид гээшэб. Тээ доогуур—хэдэн олон нуурнууд. Тэдэнэй зариман дээрэхи олтирогуудынь харлан харагдана. Харин сэнхир хүхэ горход ямар нэгэ угалза оёжо байһан олон һабагшануудта адляар үзэгдэнэ, һайхан даа...

Теэд хадын оройһоо доошоо бууха гээшэмнай, дээшээ гарахаһаа бүри хүндэ байба. Баһал олон тоото дабалтанууд, уруудаһан эгсэ газарнууд...

Хадын налуу жэгдэрбэ хэбэртэй. Одоол тайгамнай дүүрэжэ, урдамнай харагдаһан нуурнууд эндэ тэндэ табижархиһан томо гэрэлнүүдтэл харагдаба. Нуурай эрьедэ хүрэжэ, аян замнай дүүрэбэ. Эндэһээ һөөргөө эрьелдэжэ, мүнөөхи хадаяа харахадамнай, тиимэ набтар налуунинь жэгдэ бэшээр үзэгдэбэ.

Бусани нуурай хажуудахи газарнууд ехэ һайхан, һонин байна. Эндэхи газарнууд Забайкалиин үргэн дайдын ургамалай аймагай бүхы һайхан шэнжые хадагална, гэжэ тэмдэглэлтэй. Тиимэһээ эндэхи байгаалиие саашадань шэнжэлхэ, Буряадай байгаалиин ёһото памятник шэнгээр хамгаалха хэрэгтэй.

А. ВИНОГРАДОВ,
биолог.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһан д а. «Амжалтын эшэ үндэһэн»—түрүү бэшэг. «КПСС-эй Буряадай обкомдо». «Сэлэнгын райондо бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл бэлэдхэлэй хэр зэргэ ябажа байһан тухай»—тогтоол. «Малаа һайн тэжээлээр хангая»,—тобшо мэдээсэлнүүдэй суглуулбари. «Үбһэ хуряалгын түрүүшүүлһээ жэшээ абаха». «Өөһэдынгөө хүсөөр»— Н. Дегтяревой статья.

Хоёрдохи хуудаһанда. «Анхарагты: түрүү дүй дүршэл». «Эрхим шанартай тэжээл элбэг ехээр бэлэдхэхэ»—В. Фалилеевэй статья. «Хүдэри-Сомондо эхилһэн халуун хүдэлмэри»—Я. Николаевай статья.

Гурбадахи хуудаһанда. «Багшанарай августын зүблөөнүүд». «Хүдэлмэришэн ангиин найдамтай халаан болохол»—В. Горловой статья. «Хилын саанаһаа» — ТАСС-ай болон АПН-эй корреспондентнүүдэй мэдээсэлнүүд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда. «Түрэл хизаарни, Байгалайм үмэнын нютаг» — суглуулбари. «Зоргоороо орогшодые зогсооха», —А. Московскиин статья. Соносхолнууд.

Һүүлэй жэлнүүдтэ Зүүн Сибириин технологическа институдай студентка Людмила Инкина мэргэжэл шадабараа эрид дээшэлүүлһэн байна. Тиигэжэ тэрэ шатараар эхэнэрнүүдэй дунда республикын түрүү һуури эзэлхын түлөө энэ жэлэй мүрысөөндэ 7,5 очко абажа, Буряадай АССР-эй чемпионкын нэрэ солодо түрүүшынхеэ хүртэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Л. Инкина. В. ПЛУТТЫН фото.

СПОРТ

ТОБШОХОНООР...

ХҮНГЭН АТЛЕТИКЭ. Европын Кубогта хүртэхын түлөө түгэсхэлэй мүрысөөн Великобританиин ниислэл хото Лондоной «Кристал-пэлис» гэжэ стадион дээрэ хоёр үдэрэй туршa соо үнгэргэгдэбэ. Европо түбиин арбаад ороной хэдэн зуугаад эрхим бэрхэ атледууд энэ ехэ мүрысөөндэ хабаадаһан байгаа. СССР-эй эхэнэрнүүдэй болон эрэшүүлэй суглуулагдамал командануyд ГДР-эй спортсменүүдтэ гартажа, 2-дохи һуури эзэлээ. Эхэнэрнүүдэй дундаһаа Чехословакиин, Великобританиин, Болгариин, ФРГ-гэй эрэшүүл сооһоо ФРГ-гэй, Великобританиин, Польшын, Италиин түлөөлэгшэд эрхим зургаанай тоодо оробо.

Манай республикын түлөөлэгшэ — уласхоорондын классай спортын мастер Александр Костецкий 800 метрэй зайда урилдахадаа, 7-дохи һуури эзэлжэ, командынгаа 2-дохи һуурида гарахаданъ, хубитаяа оруулһан байха юм.

ВЕЛОСИПЕДЭЭР УРИЛДАЛГА. «Хани барисаанай харгы замаар» гэһэн уласхоорондын мүрысөөн эдэ үдэрнүүдтэ манай республикын дэбисхэр дээгүүр үнгэргэгдэжэ байна. Мүрысөөндэ хабаадагшад августын 21-дэ Улаан-Баатарһаа замаа эхилһэн байгаа. Тэдэнэр Эрхүү хотодо аян замаа түгэсхэхэ. Энэ жэлэй мүрысөөндэ Монголой Арадай Республикын, Эрхүүгэй областиин эрхим бэрхэ велосипедистнүүд хабаадана.

• • •

Велосипедээр урилдалгын спортоор СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн сентябриин 5-һаа 8 болотор Днепропетровск хотодо үнгэргэгдэхэ байна. «Урожай» бүлгэмэй Түбэй соведэй суглуулагдамал командын бүридэлдэ оруулагдажа, Буряадай областной соведэй түлөөлэгшэд—тренер, спортын мастер Валентина Косульникова, Буряадай хүдөө ажахын институдай студентнэр, спортын мастерта кандидадууд Ирина Бузина, Лидия Опарина гэгшэд һорилго бэлэдхэл хэжэ байнхай. Тренер С. Д. Галсанов тэдэниие һурган һоридог юм.

ҺУР ХАРБАЛГА. Залуушуулай дунда РСФСР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн Чебоксара хотодо үнгэргэгдэжэ байна. «Спартак» бүлгэмэй залуу мэргэшүүл—спортын мастернууд Павел Баханов, Зорикто Гончиков, Сергей Черняк, Гэрэлма Цыремпилова, спортын мастерта кандидадууд Бато Будаев, Намжил Шутукова, Евгения Белых, Марина Казакова гэгшэд республикынгаа нэрэ хүндые хамгаална.

• • •

Һур харбалгаар «Спартак» бүлгэмэй Буряадай областной соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн боложо, 30 гаран мэргэшүүл хабаадаһан байна.

Областной соведэй түрүү һуури эзэлхын түлөө эрэшүүлэй дунда илангаяа шанга тэмсэл болоо. Тус бүлгэмэй тренер спортын мастер Владимир Алянчиков яһала һайн һорилго бэлэдхэлтэй байһанаа харуулжа, бүхы дүрбэн зайда илалта түйлаба. М-2 упражненеэр харбахадаа, 2382 очко абажа, областной соведэй чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртөө.

Спортын мастер Алексей Черняк 2292 очко абажа, 2-дохи һуури эзэлбэ. Судна бүтээлгын заводой барилгахабсаралгын управлениин хүдэлмэришэн, спортын мастерта кандидат Сергей Парфентьев 3-дахи һуурида гараһан байна.

Эхэнэрнүүдэй дундаһаа залуушуул шалгарба. Спортын мастерта кандидат Людмила Будаин 2163 очкотойгоор чемпионка болоо. Лидия Молонова, Цырен Очирова шангай һууринуудта гараһан байха юм.

• • •

Монголой Арадай Республикын «Хүдэлмүр» болон Буряадай АССР-эй «Труд» бүлгэмүүдэй суглуулагдамал командануудай ээлжээтэ заншалта мүрысөөн августын 30-да Улаан-Үдэдэ нээгдэхэнь. Энэ заншалта мүрысөөн аха дүү оронуудай спортсменүүдэй хани барисаае хүгжөөдэг байна.

Энэ жэлдэ уласхоорондын классай спортын мастер Бадмажаб Цыбиков, спортын мастернууд Бата Шойжилцыренов, Ирина Лукашевич, Валентин Дарханов болон бусад залуу харбагшад манай «Труд» бүлгэмэй нэрэ хүндые хамгаалха юм.

Б-М. ЖИГЖИТОВ.

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ, ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23. редактор—2-50-96, приемная—2-54—54, зам. редактора—2 68.08 зам редактора—2-62-62, отв. секретарь —2-50 52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни — 2-34-05 пропаганды—2-56 23 промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2 63-86 советского строительства и быта—2-69-58 культуры и школ—2-60-21, 2-57-63 информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и селькоров—2 67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие — 2-35-95, отдел объявлений — 2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина Н-01635. Заказ № 196. Индекс